

41.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA

DE
IMPERIO VOLVNTATIS
IN INTELLECTVM

SPECIATIM
RATIONE EMENDATIONIS

EX
NATVRA ANIMAE DEDVCTO

QVAM
PRAESIDE
IO. PETRO REVSCHIO

PHILOSOPHIAE PROF. PVBL. ORD.
PATRONO PRAECEPTORE AC HOSPITE

OMNI PIETATIS CVLTV RITE PROSEQVENDO

DIE II. DECEMBR. A. R. S. MDCCXLVII.

PVBlico ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIT
RESPONDENS

IO. GOTTLIBIVS ZORNIVS

PAPPENHEIMENSIS

SANCT. DISCIPL. CVLT. ET SOCIETATIS QVAE IENAE FLORET
LATINAE SODALIS.



IENAE LITTERIS SCHILLIANIS.

(11)

PHILOSOPHIA

DE

IMPERIO VOLUNTATIS
IN INTELLECTUM

RATIONE EMENDATIONIS

NATURA ANIMAE DETECTO

QVAM

PERVENERIT

IO PETRO REVSCHIO

PHILOSOPHIAE PROF. PUBL. ORD.
PATRONO PRÆCEPTORE AC HOSPITI
CUM STATU CIVIT. NIT. PROMOVENDO

PUBLICO ERUDITIONIS VICE
ASSISTENTE

IO. GOTTLIBVS ZORNIVS

PAPENHEIMENSIS
SACR. DISCIPL. CIVIT. ET SOCIETATIS QVÆ TENET FLORET
PUB. SODALIS



LENÆ LITTERIS SCHILLIANIS

A SON
EXCELLENCE ILLUSTRISSE
MONSIEUR
FREDERIC FERDINAND
MARECHAL HEREDITAIRE
DU St. EMPIRE,
COMTE REGNANT DE PAPPENHEIM,
SEIGNEUR DE ROTHENSTEIN, CALDEN
ET BELLENBERG,
CONSEILLER DU CABINET
DE SA MAIESTÉ L'EMPEREUR
FRANÇOIS I.

MON TRES GRACIEUX COMTE
ET SEIGNEUR.

A SON

EXCELLENCE L'ILLUSTRISSIME

MONSIEUR

FREDERIC FERDINAND

MARECHAL HEREDITAIRE

DU SAINT EMPIRE,

COMTE RECOMMANDE DE L'EMPEREUR,

SEIGNEUR DE ROTHEMSTEIN, CALDEN

ET BELLEFELD,

CONSEILLER DU CABINET

DE SA MAJESTE L'EMPEREUR

FRANCOIS I.

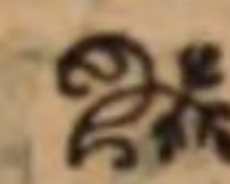
MON TRÈS GRACIEUX COMTE

ET SEIGNEUR,

MONSEIGNEUR,



*Voici une entreprise qui mériteroit
difficilement d'être approuvée; si
je n'avois le bonheur et l'avantage
d'être du nombre des fidèles sujets
de VOTRE EXCELLENCE ILLUS-
TRISSIME, et sans cela je n'oserois jamais
LUI offrir ces premiers fruits de mes études
Académiques.*

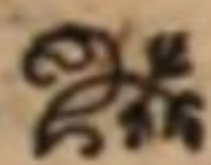
Tout le monde reconnoit VOTRE EXCELLENCE ILLUSTRISIME pour un SEIGNEUR qui possède toutes les plus excellentes qualités de l'esprit et du corps. On peut dire que sous les auspices et la protection de notre ILLUSTRISIME SOUVERAIN fleurit la prospérité et le bonheur dont jouissent SES fidelles sujets. La prudence toute extraordinaire avec laquelle VOUS regnez, donne tant de splendeur à VOTRE illustre Cour, qu'on ne la sauroit suffisamment exprimer: le bon ordre qu'on y observe, en regardant la félicité de VOS sujets, fait souhaiter à un chacun le bonheur de mériter l'attention d'un si ILLUSTRE REGENT.

Mais quelle temerité, lorsque j'ose interrompre VOS importantes affaires par la lecture de ce petit ouvrage? VOTRE clemence
tou-



toute extraordinaire, MONSEIGNEUR, et ma devotion profonde envers VOTRE EXCELLENCE ILLUSTRISIME, font que je prens la hardiesse de mettre L'ILLUSTRE NOM de VOTRE EXCELLENCE à la tête de cette dissertation avec tout le respect et toute la soumission imaginable. Je m'estimerai le plus heureux de tout le monde, si VOTRE EXCELLENCE daigne la regarder comme un sacrifice que je LUI dois.

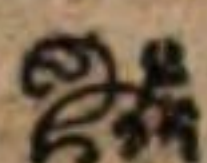
En effet, MONSEIGNEUR, les bienfaits particuliers dont VOUS avez toujours comblé mon Pere et toute notre famille, sont si grands, que je ne le puis exprimer. Ne seroit-il donc pas injuste, si je ne cherchois toutes les occasions de faire eclatter le ressentiment respectueux et le zele ardent que j'ai pour VOTRE EXCELLENCE ILLUSTRISIME?



Car comme mon Pere n'a jamais cessé de se conserver les bonnes graces de VOTRE EXCELLENCE par la plus parfaite soumission; ainsi je ne manquerai pas non plus d'avoir exactement tout le respect imaginable pour VOTRE EXCELLENCE ILLUSTRISSIME, afin que je rende hereditaires VOS faveurs particulieres dans notre famille, parceque rien n'est plus naturel que les enfants suivent les traces de ceux à qui ils doivent le jour, et qu'ils reglent sur leur modelle.

Trop heureux, si je puis meriter par ces petits effets de ma reconnoissance et de ma devotion la favorable attention d'un SEIGNEUR, qui accorde une protection particuliere aux sciences et aux belles lettres, et à ceux qui les cultivent.

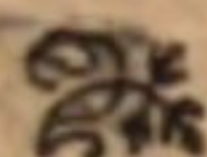
Trop



Trop heureux, si je pouvois employer mon
peu de savoir au service d'un si grand SEIG-
NEUR, si je pouvois LUI donner des mar-
ques publiques de mon zele, de mon attachement
et de ma sincerité, et avoir le bonheur d'acquies-
cer les bonnes graces d'un SEIGNEUR, qui
par ses rares qualités s'est rendu pour ainsi
dire adorable.

LE TOUT-PUISSANT veuille
conserver VOTRE EXCELLENCE ET
VOTRE ILLUSTRÉ MAISON
pendant une longue suite d'années dans la plus
parfaite prospérité, LE MEME VOUS
donne tout ce qu'il faut pour conserver la
brillante gloire qui augmente de beaucoup
celle de VOS ILLUSTRISSIMES
AYEUX.

Je



*Je suis, MONSEIGNEUR, avec
le plus profond respect et toute la soumission
imaginable,*

**MONSEIGNEUR
DE VOTRE EXCELLENCE
ILLUSTRISSIME**

à Jene le 18. de
Novembre 1747.

*le très humble, très obéissant
et très respectueux Serviteur*
JEAN GOTTL. ZORN.



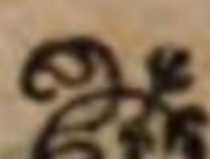
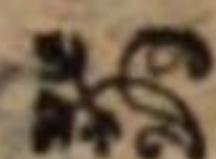
P R A E F A T I O.



Quum iussu Parentis optimi dissertatio-
nem sub finem curriculi academici
elaborandam atque publice ventilan-
dam susciperem: obtulit se mihi ty-
pus doctrinae, quo utitur B. IO. GVILIELM.
BAIERVS* in explicanda origine fidei diuinae,
quam veritatibus, in s. scriptura propositis, prae-
cipue mysteriis, adhibere debemus. Hanc enim
fidem immotam sic tradit, praeunte B. IO. MV-
SAEO**, vt *doctrina ipsa s. scripturae*, quate-
nus cum attentione lecta aut voce docentis pro-
posita, explicata et auditu percepta, *diuina virtu-*
te,

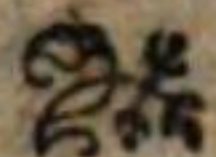
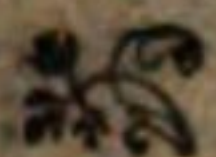
* Vid. eius *Compend. Theol. po-*
sitiu. Proleg. cap. II. §. XXXII.

** Conf. eius *introduc.* Part.
II. cap. VI. §. IX. p. 516. sqq.

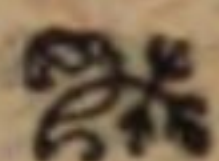


*te, semper ipsi coniuncta, intellectum quidem hominis illuminet, seu, excitata cogitatione sancta et obiecto congrua, in adsensum inclinet: voluntatem vero eius alliciat ac moveat, ut intellectui, qui propter obiecta inevidentia haeret adhuc variaeque peruersa fouet iudicia, adsensum sibi ipsi, i. e. doctrinae in scripturis comprehensae, tanquam a Deo profectae, praebendum imperet, et sic intellectum ipsum ad assentiendum, sub ratione reuelationis diuinae, determinet. Non placere omnino hanc docendi rationem aliis, ex B. IO. FECHTIO patet***, qui, "De caetero, inquit, potest equidem voluntas contra intellectus iudicium frequenter agere, quod ipsa experientia in omnibus peccatis contra conscientiam quotidie testatur; potest etiam repraesentatione vel voluptatis vel utilitatis intellectum inclinare, ut vel verum vel bonum esse, siue credat, siue credere se simulet, quod verum et bonum reapse non est. Sed voluntatem posse intellectui assensum imperare in iis, quae intellectus,*

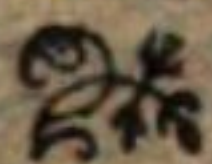
• *** In *disquisitione de vera re- cadat. edit. secund. MCCXXVIII.*
rum sacrarum notitia, qua et quo- 4to cap. XII. §. XXVIII.
usque illa in hominem irregentum



„ctus, vera aut falsa bona aut mala esse ignorat,
„id quidem scholasticorum quorundam inuen-
„tum est, sed quo mihi absonum magis nullum
„vnuquam visum fuit. Non credo, in vilo ani-
„mali ratione praedito tantum esse stuporem, vt
„velit imperare, quod non intelligit. At si intel-
„ligit, vnde eius rei haurire scientiam nisi ab in-
„tellectu, res ipsas extra sese cum conceptibus
„suis componente, potuit? stupidum et bestiale
„est imperium, quod imperat, quae non intelli-
„git. Potestne voluntas imperare auribus, vt
„videant et oculis, vt audiant et pedibus, vt lo-
„quantur? Quis voluntati manifestauit, fidem in
„Christum esse rem bonam, adeoque intellectui
„imperandum esse, id vt credat et assensum prae-
„beat? Anne credi potest, Deum, sapientissi-
„mum rerum omnium conditorem, naturae or-
„dinem inuvertere, et quod officium intellectus
„ex ipsa creatione esse voluit, vt imperet nempe
„voluntati, id inuerso rerum ordine in volunta-
„tem transferre? Verum est, res sacrae et myste-
„ria sunt supra omnem rationem posita et ineui-
„dentia, neque intelligi ex se et voluntati reprae-
„sentari possunt. Sed anne ideo a Deo voluntas



„in intellectum conuerti, i. e. voluntas primo
„illuminari debet, vt dein - et intellectum
„illuminet, immo etiam, quid sentire, quid crede-
„re debeat, eidem imperet? Anne mysteria fidei in-
„tellectui non sunt euidentia, euidentia autem sunt
„voluntati? Anne qui mouere voluntatem super-
„naturaliter potest, vt praeter naturae ordinem,
„sine dependentia ab intellectu illuminetur et sciat,
„quid verum sit, quid falsum et ex hac illumina-
„tione intellectui reuelet et imperet, quid crede-
„re, quid non credere debeat, non potest serua-
„to rerum et creationis ordine, intellectui ipsi
„id reuelare, eundemque ad consensum commo-
„uere, vt ab officio suo ordinario, ex ipsa crea-
„tione sibi debito, non deiiciatur, nec concrea-
„tus rerum ordo interuertatur? Inprimis cum
„s. scriptura, quae intellectum informat, non tan-
„tum virtute diuina et efficacissima instructa sit,
„ad intellectum conuincendum, sed praeterea
„varii generis magnarumque virium in se argu-
„menta complectatur, quae intellectum persuade-
„re valida sunt, vt rationem captiuat et in obse-
„quium spiritus adducat. EVANESCAT igitur
HOC σιδηρόξυλον, CONFICTVM A SCHOLA-
„STI-



„STICIS VOLVNTATIS IMPERIVM,, scilicet
IN INTELLECTVM.

Arripui hanc occasionem periclitandi vires
meas in isto argumento, quid ex essentia atque
natura animae humanae, quatenus illa nobis in
hac vita innotescit, determinari queat generatim
de imperio voluntatis in intellectum, et specia-
tim, quid valeat voluntas in emendatione intel-
lectus. Dogmata psychologica tanquam lem-
mata ponere potuisssem: sed quoniam determi-
nanda passim erant pro nostro instituto, fusius
illa tradenda videbantur, ne perspicuitati huius
scriptionis officerem. Quae non satis adcurate
sunt dicta, ea vt corrigas, L. B., atque TVAE
emendationis lumine collustres, est quod ea,
qua decet, obseruantia rogo contendoque. Et
vniuersalis hominum conditio, qua ad errores
inclinant, et particularia mea tempora, quae
festinandum hunc laborem iniungebant, me a-
pud aequos rerum iudices, vt spero plane-
que confido, excusabunt facile, si
quid peccatum erit.



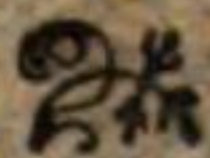
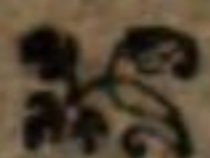
§. I.

Quid
h. l.
intellectus:
voluntas.



INTELLECTVS in dissertationis inscrip-
tione tam late sumitur, vt animae
facultatem *et* perceptiones tam cla-
ras quam obscuras, *et* ideas abstractas concipien-
di denotet: VOLVNTAS vero itidem tanta ac-
cipitur extensione, vt facultatem secundum per-
ceptiones *vel* ideas abstractas, obscuras aut claras,
ad quas ad perceptiones operationum animae per-
tinent, agendi conandique ad hasce perceptio-
nes et ideas abstractas *vel* conseruandi *vel* mu-
tandi per nouas vel perceptiones vel ideas ab-
stractas, significet.

SCHOL. I. *Intellectus* vocabulo *apud Philosophos* notio sub-
iecta est strictior: cum innuit facultatem distincte
cogitandi. Sed quum illa res, quam nos significatam
volumus, noua signanda foret voce; vulgo autem in-
tellectus vis et significatio tam late extendatur, vt no-
strae aequipolleat fere notioni: vocem vsitatam reti-
nere maluimus, quam per *ὀνομαστικόν* perspicui-
tati officere in ipsa dissertationis inscriptione; in pri-
mis cum in ipsa tractatione mentem nostram declare-
mus vberius.



SCHOL. II. Idem tenendum de voluntatis significato: vtpote quae vox nobis hic idem denotat, quod alias facultatis adpetitiuae vocabulum repraesentat.

§. II.

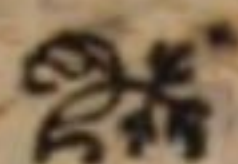
IMPERIVM *aliquid in alterum exercet*, si alterius statum determinat seu si in eodem est ratio, cur entis alterius status sit, vel sit talis. Imperium igitur hic intelligimus naturale potissimum, quod tamen in morale potest abire.

Quid
imperium
nobis.

COROLL. Quapropter *omnis ratio metaphysica*, qua talis, *imperium exercet in rationatum*, qua tale: itemque causa efficiens, qua talis, in effectum, qua talem.

SCHOL. Si nimis extensa videatur alicui imperii significatio, is velim cogitet, quod nos in argumento versemur, in quo non licet premere huius vocis significationem. Sufficit analogiam imperii significatui rigoroso atque illi, qui hic adsumitur, intercedere. Quemadmodum enim, e. g. protoplasti, vi imperii, quod ipsis concessum erat in creaturas inferiores, proprio et rigoroso significato, determinabant statum earundem, eoque et harum actiones: ita ratio determinat statum rationati. Quatenus igitur anima adpetit seu vult atque per adpetitionem determinat statum alium in se, quo perceptiones aut abstractas ideas concipit, eatenus voluntas in intellectum imperium analogicum exercere dici potest.

§. III.



§. III.

Quid
natura entium
finitorum;
im-
perium
voluntatis
in
intellectum
ex
natura
deducere
animae.

*Ex natura animae hoc imperium volunta-
tis in intellectum promittitur deducendum.* NA-
TVRA entium finitorum vocatur vis eorum seu
substantiale per creationem ex nihilo producta
atque per conseruationem continuata in existen-
tia, quatenus se in mutationibus conuenienter le-
gibus, ipsi a Deo impressis, determinat. Ex NA-
TVRA igitur ANIMAE HOC IMPERIVM VO-
LVNTATIS IN INTELLECTVM DEDVCERE
est rationem illius reddere ex vi animae reprae-
sentatiua, quatenus, in mutationibus suis, legibus,
a Deo ipsi praescriptis, conformiter determina-
tur.

SCHOL. Per LEGES viribus finitis a Deo praescriptis in-
telligi modum et rationem se mutandi generalem, quam
sequitur aut sequi debet quidem in mutationibus suis
vis seu substantia finita, hic mihi est lemma metaphy-
sicum.

§. IV.

Quid
emendatio:
speciatim
intellectus.

EMENDATIO est actus, quo aliquid fit per-
fectius. Quum igitur intellectus perfectiones
consistant in cognitione vera huiusque augmen-
to et extensiuo et intensiuo (vid. Excell. Praefi-
dis



dis Log. prol. §. CII.): *omne illud ad intellectus emendationem facit, quod promouet augetque illius cognitionem veram.* Quod si ergo in sequentibus, voluntatis conatus ad cognitionis et extensionem et claritatem pertinere, ostendemus passim: *voluntatem exercere imperium in intellectum, speciatim ratione emendationis, probatum dedimus.*

§. V.

Imagines rerum materialium, in anima obuiæ, PERCEPTIONES *in stricto significato* vocantur: *late* autem a nobis accepta vox ista status quoque operationum animæ comprehendit; quoniam illi status delineant quasi animam eiusque sistunt imaginem. ADPERCIPERE aliquid dicitur anima, si sibi est conscia eiusdem. In statu adperceptionis CLARITAS LVMENQUE tribuitur ANIMÆ. Perceptio, quam adpercipimus, audit COGITATIO.

Quid
perceptio:
adperceptio;
claritas
in
anima:
cogitatio.

SCHOL. Perceptionis vocem sumimus in latiori significato, ut nomen habeamus, quo adperceptionis obiecta insignire queamus generatim.

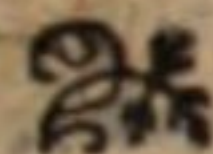
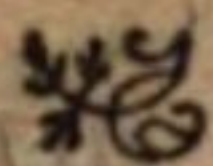
§. VI.

Si animæ nostræ statum nosmet ipsi at-

Perceptiones
et

B

ten-



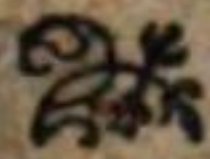
conatum
actuumque
has
producendi
conseruandi
aut
mutandi
ad percipimus
in
anima

tendimus atque ad eundem curatius reflectimus:
PRIMO *repraesentationes* seu imagines rerum, extra nos et in nobis positarum, obseruamus, quae in anima, tanquam substantia simplici, *perceptionum*, itemque *idearum* nomine insigniuntur; si nimirum significatus ideae vocabuli obtineat etymologicus atque illud imaginem innuat quamcunque.
DEINDE *conatum* actuumque nobis conscii sumus, quibus tendit anima *ad statum perceptionum producendum, conseruandum* varieque *mutandum*. Quatenus anima perceptiones, harumque mutationes, per diuisionem aut combinationem phantasmatum, itemque per abstractionem oriundas, nec non suas operationes seu actus, quatenus in hisce perceptionibus versantur, concipere vel adpercipere potest, eatenus illi tribuitur INTELLECTVS, in lato significato: quatenus vero nititur ad perceptiones producendas, conseruandas aut mutandas, itemque ad determinandas varie operationes animae; eatenus illi assignatur VOLUNTAS, itidem in lato significato (§. I.).

§. VII.

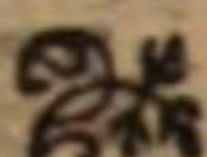
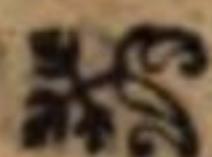
Quid
essentia et

Quum perpetuum in nobis experiamur
cona-



natura
animae hu-
manae.

conatum perceptiones producendi, conseruandi
atque mutandi: *animam vi praeditam esse reprae-*
sentatiua, satis superque *adparet*. Quae quoni-
am est primum quod in animae substantiali licet
cogitare: ex illa primus animae conceptus erit
repetendus, dummodo gradus claritatis, ad quem
adspirare potest illa vis repraesentatiua, atque ty-
pus, quem sequuntur perceptiones, determinetur;
vt a vi repraesentatiua, quae minorem habet gra-
dum aut hunc in perceptionibus typum non se-
quitur, distingui possit. Scilicet ESSENTIA A-
NIMAE HUMANAЕ, prout in hac vita determi-
natur, est vis repraesentatiua, quae typum seu sche-
ma sequitur motuum ipsi proximorum, per me-
chanismum corporis animalis, animae vniti, de-
terminatorum ex contactu rerum circumstantium,
atque ad actum adstrahendi sufficiens. Eadem
illa vis repraesentatiua, sic limitata, adpellatur
NATURA ANIMAE HUMANAЕ seu principium
illius actuum internum, quatenus per essentiam
certis mutationum legibus, a Deo praescriptis,
est adstricta atque secundum eas se exerit.



§. VIII.

Hic
generatim
patet
imperium
voluntatis
in
intellectum.

Ex essentia naturaque animae patet (conf. §. VI. et VII.), voluntatem semper sibi praestruere intellectum, per cuius perceptiones atque ideas aut adperceptiones praeuias voluntas seu facultas adpetitiua ad nouum statum perceptionum atque adperceptionis tendit. Quoniam eapropter *voluntas* nouum denuo producit statum perceptionum atque idearum, quo extensio vel claritas perceptionum atque cogitationum promouetur: illa *determinat intellectus statum*, eoque *imperium voluntatis in intellectum ex ipsa animae essentia atque natura est manifestum.*

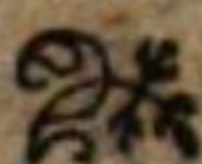
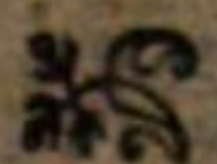
SCHOL. I. *Voluntas scilicet impraegnata perceptionibus atque ideis praeuiis fit grauida futuri status perceptionum atque cogitationum, seu hunc parit: si ita loqui velimus cum Leibnizio.*

SCHOL. II. Quae hic obscurius dicuntur, in tractatione sequenti, quae magis specialia persequitur, fiunt lucidiora.

§. VIII,

Quid
materiales
ideae:
praeeptiones
proxime

Perceptiones animae conformari motibus certis fibrillarum neruearum fluidique neruei, qui vocantur IDEAE seu IMAGINES MATERIALES,



LES, psychologia docet rationalis. Quapropter *perceptiones animae* similitudinem habent proxime cum ideis materialibus, eoque proximi repraesentant statum systematis neruei corporis humani. Sic ergo *quaelibet hominis anima perceptiones habet proxime systematis neruei corporis humani, ipsi coniuncti.*

repraesentant
ideas
materiales.

§. X.

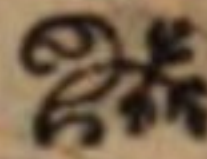
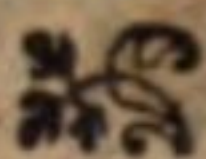
Verum enim vero quum status systematis neruei determinetur, pro ipsius structura atque mechanismo, et a reliquis quoque corporis uniti partibus et a rebus externis, quae coniunctum animae corpus circumstant: *ideae materiales imaginem referunt corporis cum anima uniti et rerum externarum, quae adficiunt illud corpus.*

Remote
corpus
hominis
et
res
externas
proximas.

§. XI.

Sed status rerum, proxime corpus, quod animae unitur, circumstantium, ab aliis rebus, quae illis sunt proximae, atque harum status ab aliis proximis et sic porro, propter nexum rerum, in mundo obuiarum, vniuersalem, dependet. Quapropter *anima, dum proxime perceptiones habet seu imagines concipit idearum materialium,*

Remotas
quoque.



in fibrillis nerueis fluidoque nerueo occurrentium, remote vero per has sibi repraesentat reliquas corporis partes, atque res proxime circumstantes, *etiam remotiores atque remotissimas, per totum uniuersum cum proximis connexas, percipit.*

§. XII.

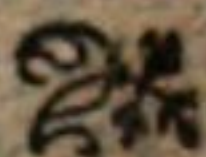
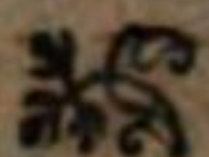
Quapropter
per
ideas
materiales
animae
imprimitur
mundus
idealis.

Perceptiones animae repraesentant statum systematis neruei in corpore coniuncto (conf. §. VIII.), nec non statum reliquarum corporis vniti partium atque rerum aliarum in mundo obuiarum, prout status ille per nexum mundi vniuersalem determinatur (§. X. et XI.). Sed status rerum, in mundo occurrentium, dependet a rebus coëxistentibus et successiuis seu mutationibus, quae successiue per nexum sunt determinatae in mundo: ex qua ratione perceptiones animae repraesentant ea, quae in mundo coëxistunt, et pro statu praesenti et pro statibus, quos successiue subeunt atque subierunt. Quapropter *animae per ideas materiales imprimitur imago mundi seu anima ex iisdem concipit mundum idealem.*

§. XIII.

Nec non
de

Mundum esse speculum perfectionum diuinarum



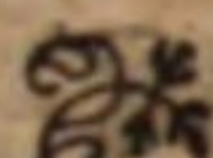
narum perfectissimum in Metaphysicis vltro citroque satis superque demonstratur, (conf. Excell. praesid. metaph. §. DCCCCLXXXII. et introd. in theol. reuel. §. CCCLVIII. p. 654. sqq.): vt adeo mundi imago non queat obseruari menti nostrae, nisi creator et conseruator huius vniuersi, secundum perfectiones, quibus instructus est infinitis, simul obuersetur menti. *Quare perceptiones animae repraesentant quoque Deum per speculum creaturarum.*

Deo
idea
per
speculum
crea-
turarum.

§. XIII.

Quamprimum anima in hoc mundo existere incipit, illa nexui huius mundi implicatur, et per consequens in ea perceptiones determinantur *et* corporis cum illa coniuncti, *et* rerum aliarum in mundo coëxistentium atque sibi succedentium et ipsius Dei, quatenus per speculum creaturarum repraesentatur. Quod a prima entis origine illi competit, id dicitur eidem connatum: unde *perceptiones et corporis, cum anima uniti, et reliquorum, in mundo vel simul vel successiue obuiorum, et ipsius Dei perfectionumque diuinarum, quatenus per speculum creaturarum reprae-*

Idea
corporis sui,
mundi
et
Dei
connata
animae
dici potest.



repraesentantur, *animae possunt dici connatae.*
 Quas quidem aliqui *vocant ideas sui corporis,*
mundi atque Dei animae connatas seu innatas.

§. XV.

Quid
 materiales
 ideae
 distinctae:
 confusae.

IDEAE MATERIALES sunt *distinctae*, si
 partes obiectorum diuersae in diuersis canalicu-
 lis nerueis seu partibus corporis, cum anima vni-
 ti, repraesentantur, seu sui imagines imprimunt
 iisdem: contra ea ideae materiales sunt CONFU-
 SAE, si partes obiectorum diuersae eidem cana-
 liculo nerueo seu parti corporis, cum anima vni-
 ti, imprimunt sui imagines, vt hae inter se con-
 fundantur.

§. XVI.

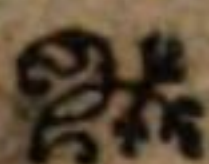
Perceptiones
 in
 illis
 distinctae:
 in his
 confusae.

Perceptiones sequuntur rationem idearum
 materialium: adeoque *si materiales ideae sunt*
distinctae, perceptiones quoque erunt distinctae;
sin vero ideae materiales sint confusae, ipsae per-
ceptiones quoque erunt confusae.

§. XVII.

Perceptiones
 distinctas
 anima
 adpercipit
 demum.

Quod suarum perceptionum anima sibi fiat
 conscia seu easdem adpercipiat tum demum, si
 fiunt



sunt distinctae, vberius in psychologia declaratur rationali. Quapropter *quandiu*, pro conditione situque corporis, secundum leges motus, *non producuntur obiectorum*, in mundo obuiorum, *ideae materiales distinctae in corpore, cum anima unito: tandiu perceptionum suarum conscia sibi non est anima.*

§. XVIII.

CLARAE PERCEPTIONES dicuntur illae, quarum sibi conscia est anima: OBSCURAE e contrario, quarum sibi non est conscia, seu quarum adperceptionem habet nullam. *Ex ideis igitur materialibus distinctis clarae oriuntur perceptiones: ex confusis vero ideis materialibus nascuntur perceptiones obscurae.*

Quid
et
vnde
perceptiones
clarae:
obscurae.

§. XVIII.

Remotiora imprimunt sui imagines mediantibus proximis obiectis, nimirum proximo proximum imprimit sui imaginem seu statum, per quem conformatur seu simile fit alteri, eoque illud repraesentat. Sic igitur imagines obiectorum remotiorum propagantur ad animam per obiecta intermedia: vnde imagines illae remotio-

Quid
et
vnde
perceptiones
immediatae
et
mediatae.



tiorum obiectorum, animae impressae, PERCEPTIONES audiuntur MEDIATAE; imagines vero obiectorum proximorum, animae impressae appellantur perceptiones IMMEDIATE. Quapropter perceptiones animae per se repraesentant proxima obiecta, quae eandem adficiunt: remota vero ope nexus demum cum proximis. Quo ipso facillimo negotio intelligi potest, *proximorum obiectorum perceptiones per se fieri posse distinctas*, seu animam easdem adpercipere posse; *remotiorum vero obiectorum perceptiones fieri distinctas ope nexus cum proximis*; eoque remotiora obiecta ab anima distincte non posse repraesentari, nisi mens perspiciat nexus, quem remotiora habent cum proximis. Sed si actu nexus rerum aut cogitationum, quibus repraesentantur res, perspicimus: tum ratiocinamur. *Ope igitur ratiociniorum perceptiones mediatæ, quae sunt obscuræ, fieri possunt claræ.*

§. XX.

Quid
sensus:
externus
et
internus.

Facultas animae perceptiones rerum praesentium adpercipiendi vocatur SENSUS. Cum quoque res praesentes sint vel res externae, quatenus



tenus ideas materiales imprimunt corpori, animae vnito, vel status animae, quae quasi delineant sui imaginem in anima (conf. V.): Facultas perceptiones rerum externarum praesentium adpercipiendi adpellatur SENSUS EXTERNVS; facultas vero perceptiones statuum animae praesentium, qui per illius operationes determinantur, adpercipiendi audit SENSUS INTERNVS.

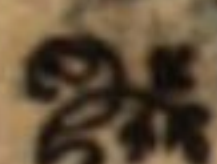
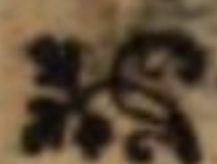
§. XXI.

Sed competit quoque animae hominis facultas perceptiones rerum absentium, ipsi impresas, adpercipiendi, seu adperceptionem illarum reproducerendi: perceptionum scilicet illarum adperceptio reproducitur in anima, ope adfociationis idearum. Itemque recognosci possunt illae perceptiones, antea adperceptae, ope variationis idearum sociarum. Quod psychologia tradit fusius. Facultas reproducendi adperceptionem perceptionum ante habitarum, ope adfociationis idearum, vocatur a recentioribus IMAGINATIO seu PHANTASIA: facultas vero recognoscendi cogitationes ante habitas, ope variationis idearum sociarum, in qua vna eademque perceptio repraesentatur, adpellatur a recentioribus MEMORIA.

Quid
imaginatio
et
memoria

oporteret
supponere
similes
fieri
etiam

Quid
imaginatio
et
memoria
oporteret
supponere
similes
fieri
etiam



SCHOL. *Vulgus*, itemque *philosophi antiquiores* plerumque sub nomine MEMORIAE utramque innuerunt facultatem, quam nos vocauimus imaginationem atque memoriam: per IMAGINATIONEM vero indigitarunt facultatem mentis imagines rerum materialium concipiendi. Cui addunt aliqui hanc determinationem, quod imagines illae rerum corporearum esse debeant satis clarae et viuidae: eoque imaginatio seu phantasia ipsis est animae facultas, imagines obiectorum materialium clare viuideque sibi repraesentandi.

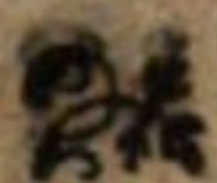
§. XXII.

Conatum in anima vnam perceptionem totam aut partem illius clarius, quam reliquas, ad percipiendi exercere, i. e. eidem ATTENDERE: nec non attentionem per partes perceptionis continuare, i. e. ad eandem REFLECTERE posse, et experientia et psychologiae dogmatibus comprobatum habemus.

§. XXIII.

Quid
phantasmata:
eadem
diuidere;
combinare:
quod
vtrumque
potest
anima.

PHANTASMA *plerumque* significat perceptionem, cuius adperceptio per imaginationem est reproducta: *aliquando* autem in latiori significato, imaginem quamlibet obiecti materialis, in mente obuiam, seu quam adpercipit anima.

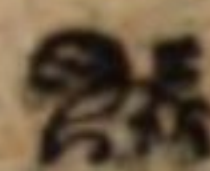
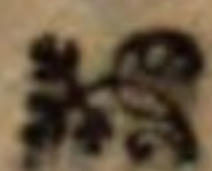


ma. Iam in nobismet ipsis experimur, quod partes phantasmatis, in latiori significato, separatim adpercipere seu iisdem attendere, itemque diuersa phantasmata aut phantasmatum partes variae inter se coniunctas adpercipere queat anima. Qui *prior* actus animae, in lata phantasmatis significatione, dicitur DIVISIO PHANTASMATVM: *posterior* autem actus COMBINATIO eorundem audit. Quapropter *mentem hominis facultate diuidendi atque combinandi phantasmata instructum esse*, ex antecedentibus satis superque elucet.

§. XXIII.

Cogitationes et obiecta cogitationum in multis, quae in illis vel absolute vel cum referuntur ad alia distingui possunt, conueniunt: in aliis sunt diuersa, teste experientia interna. Sunt igitur vel similia aut dissimilia, si in characteribus aut in relationibus, quas vi eorundem ad alia habent obiecta, conueniunt aut sunt diuersa: vel sunt aequalia aut inaequalia, si in quantitate conueniunt aut sunt diuersa. Plures cogitationes nos simul habere, atque earundem similitudinem item-

Quid
cogitationum
comparatio:
in-
genium
in
anima.

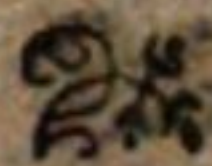


que dissimilitudinem, nec non aequalitatem et inaequalitatem adpercipere posse, in nobismet ipsis obseruamus. Qui quidem actus animae, cum vocetur **COGITATIONVM COMPARATIO**; mens nostra facultate comparandi cogitationes exornata est, quae vocatur **INGENIVM**.

§. XXV.

Quid
abstrahendi
actus:
huius
facultatem
habet
anima.

Mens quoque nostra similitudinem et dissimilitudinem, itemque aequalitatem et inaequalitatem in perceptionibus obiectisque perceptionum, per comparisonem adperceptam, potest separatim, seu omiſſis aliis cogitationibus clarioribus adpercipere, ope vocis aut alius symboli, cum hac adperceptione coniuncti, vi cuius mnemosynon in mente relinquitur, quod illam adperceptionem in memoriam reuocat, vt eidem attendere queat separatim. Qui mentis actus adpellatur **ABSTRACTIO**, si distinguitur haec a diuisione phantasmatum. Ex qua ratione *mens nostra facultatem habet abstrahendi in stricto significato, contradistinctam facultati phantasmata diuidendi.*



NOTA. Quoniam ABSTRAHERE significat *etymologice* idem, quod separare, seu vnum *ab* altero *trahere*: ad mentem relata haec vox generatim illum actum denotare potest, quo vnum ab altero separat seu separatim cogitat. Quod contingit, dum mens et diuidit phantasmata et separatim adpercipit similitudinem aut aequalitatem perceptionum, seu obiectorum, in perceptionibus repraesentatorum; vel similitudinis aut aequalitatis illius oppositum: quapropter ABSTRACTIO *in latiori significato* facultatem diuidendi phantasmata atque facultatem abstrahendi, stricte dictam, sub se comprehendit.

Quid
abstractio
etymologice,
in
lato
significatu.

§. XXVI.

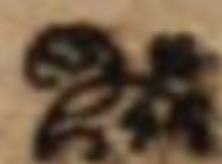
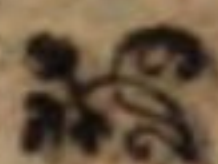
Per vtramque facultatem, diuidendi scilicet phantasmata atque abstrahendi, in stricto significato, oriuntur *ideae*, quae ad plura obiecta possunt adplicari, seu quae obiectis pluribus sunt communes, eoque habent extensionem (conf. Log. Excell. praesid. prol. §. XXI.). Sed *inter ideas ex phantasmatum diuisione* atque *ex abstractione*, stricte dicta, *oriundas*, magna est differentia: illas doctrinae gratia IDEAS DIVISAS; has ABSTRACTAS vocabimus.

Quid
ideae
diuisae
et
abstractae:
vtraeque
communes;
tamen
differunt.

§. XXVII.

Scilicet PRIMO *in diuisione phantasmatum*
vni

1.) Illic
pluribus



perceptio-
nibus :
hic
vni
attendit
anima.

vni tantum perceptioni attendit anima atque eiusdem sibi magis conscia est, quam aliarum, seu conatum exerit ad eam clarius adpercipiendam, quam alias: in abstractione autem, stricte dicta, ad plures perceptiones simul attendere debet anima atque earundem sibi magis conscia esse, quam aliarum, seu conatum exercere ad eas clarius adpercipiendas, quam alias.

2.) Illic
tertium
comparationis
symbolo
alligandum :
hic
non item.

SECUNDO in diuisione phantasmatum non obtinet comparatio, eoque non opus habet anima plures perceptiones, simul repraesentatas, a se inuicem distinguere atque tertium comparationis in vnā ideam, ope vocis aut alterius symboli colligare, sed sufficit ad vnius perceptionis vnā alteramue partem directā attentio atque illius ab aliis distinctio: in abstractione omnes illi actus anima debent fieri.

3.) Illic
ideae
communitatem
anima
adpercipit
semper :
hic
non item.

TERTIO in ideis diuisis non adpercipit semper anima communitatem earundem, seu quod pluribus obiectis, in mundo obuiis, sint communes; sed tum demum illius communitatis fit sibi conscia, si diuisa idea in alia perceptione aut in aliis perceptionibus, quam ea qua per diuisionem

ncm



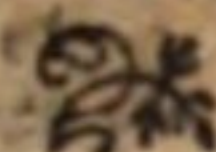
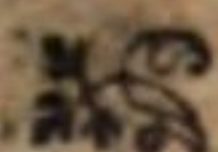
nem phantasmatum fuit formata, recurrit atque, per idearum adfociationem, in priori perceptione, ex qua fuit desumta, et in aliis perceptionibus simul occurrentibus, repraesentatur: ut adeo hi- sce duabus aut pluribus simul obuiis perceptioni- bus communis adpercipiatur. Sed in ideis ab- stractis, ope vocis aut alius symboli, vi cuius plures cogitationes per tertium comparationis, quo inter se conueniunt, in vnum colligantur, semper sibi conscia est anima communitatis, seu eandem adpercipit.

QUARTO *diuisio phantasmatum ad minima et subtilia in obiectis separanda, eoque ad gene- ralissimas rerum adfectiones separatim reprae- sentandas non adspirat; sed magis haeret in con- cretis et indiuiduantibus obiectorum adfectionibus: abstractio vero stricte dicta ad minima, subtilia et generalissima, in obiectis distinguenda atque separatim cogitanda, procedit.*

QVINTO *Diuisio phantasmatum pro obiecto tantum habet phantasmata, seu perceptiones re- rum materialium, quae per organa sensoria cor- poris, animae vniti, sui imagines impresserunt a-*
D nimae,

4.) Illic
subtilia
potest
adpercipere
anima:
hic
non item.

5.) Illic
obiectum
sunt
perceptiones
omnes:
hic
phantasmata
tantum.



animae, atque in hisce imaginibus vnā partem ab altera distinguit ope attentionis: *abstractio* vero, stricte dicta, pro obiecto *quoque* habet *operationes* et *mutationes animae*, quas ope adperceptionis clarioris seu attentionis a se inuicem distinguere seu separatim cogitare potest.

6.) Illic
esse
possunt
actus
reflexi:
hic
non item.

SEXTO quum quoque actus illi mentis, in quibus adperceptio clarior seu attentio ad ea, quae in ipsa geruntur anima, exeritur, vocentur **ACTVS REFLEXI**: *in diuisione phantasmatum non eliciuntur actus reflexi, qui in abstractione, stricte dicta, obtinere possunt.*

§. XXVIII.

Quid
Spontaneitas:
eius
differentia.

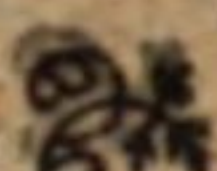
SPONTANEITAS tribuitur ANIMAE, quatenus principium suarum mutationum in se ipsa habet. Sed si anima actiuitatem spontaneam exerit: id *non eodem semper modo* contingere, docet experientia interna. ALIQUANDO *perceptiones sunt principium primum et vnicum mutationis alicuius in anima*, seu sic determinant eam, vt status perceptionum praeuius sit ratio illius mutationis sufficiens, ex qua necessario sequitur illa mutatio, nec vllus ani-

animae conatus intercedat, qui suspendat atque sufflaminet efficientiam illarum perceptionum, quae tendit ad mutationem illam producendam: ALIQUANDO autem, statu licet quodam perceptionum praesente, *animae conatus intercedit, qui varie determinat illum perceptionum statum, ut sufficientem praestare non queat rationem mutationum subsequentium*, eoque efficientia illarum perceptionum suspendi atque mutari possit. Conatus autem ille, qui per animae aëtiuitatem accedit ad statum perceptionum, quae occupant mentem, VEL ad continuandum VEL ad mutandum perceptionum statum, eoque ad attentionis et reflexionis maiorem gradum, quo pertinet quoque abstractio stricte dicta, VEL ad determinandam animae vim seu aëtiuitatem secundum perceptiones obuias, eoque ad iuuandam illarum efficientiam in producenda quapiam mutatione, cuius rationem perceptiones continent, *dirigitur.*

§. XXVIII.

Perceptiones extrinsecus adueniunt originarie atque animae imprimuntur. Quapropter *si perceptionum status est ratio sufficiens alicuius*

Vnde
semi-plena
et
plena
oritur.

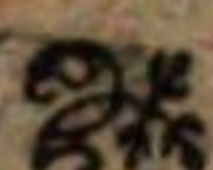


mutationis in anima, seu haec a statu perceptio-
num solo determinatur: tum *illa* mutatio fit *spontanea*, *respectu principii proximi*, scilicet respectu
perceptionum, quae intra animam existunt; *sed*,
respectu principii remoti, illa mutatio fit *coacte*;
nam perceptiones dependent ab externo obie-
cto, eoque sunt coactae. Si vero perceptiones
non sunt ratio sufficiens, ex qua necessario mu-
tatio quaequam in anima oritur, sed alii mentis
actus concurrere debent ad eandem producen-
dam, ita quidem, ut hi actus animae ET impe-
dire queant efficientiam perceptionum in pro-
ducenda illa mutatione, cuius alias forent ratio
sufficiens, ET alio modo hasce perceptiones de-
terminare: tum mutatio illa et ratione principii
proximi et ratione principii remoti est sponta-
nea. Quapropter priori casu SPONTANEITAS
est minor et SEMI-PLENA: posteriori maior
atque PLENA.

§. IV. XXX.

Quando
plena
spontaneitas
incipiat
in
anima.

Quamprimum ad eum gradum prouehitur
attentio atque reflexio, ut mens impetu perce-
ptionum non amplius determinetur plane atque
rapia-

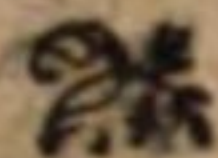


rapiatur quasi, quocunque tendit ille, sed perceptionum statum diutius continuare et adcuratius lustrare queat, eoque *conatus animae spontaneus ad abstractionem*, stricte dictam, *sufficiat*: tum *incipit spontaneitas maior seu plena* (conf. §. XXIX.) Quum igitur ad comparationem requiratur abstractio, stricte dicta, (§. XXIV. et XXV.): actus quoque comparandi plenam inferunt spontaneitatem. Quapropter *ingenium in anima obtinere non potest sine spontaneitate plena* (conf. §. XXIV.).

§. XXXI.

Per abstractionis actum spontaneitas plena initium capit (§. praeced.): ergo per eiusdem continuationem perdurat atque incrementum habet spontaneitas plena. Hinc patet PRIMO, *quod nihil in anima plene spontaneum vocari possit, quocum non est coniuncta abstractio*: SECUNDO, *quod abstracta cognitio sit ille foetus animae, quem ex se ipsa progenerat et in quo producendo neque proxime neque remote, eoque nullo respectu, extrinsecus determinatur*: per consequens TERTIO, *quod omnis ille status, ad quem se determi-*

Continuatur
et
augetur
per
abstractionis
actum:
quid
sequatur
hinc.



nat anima per abstractam cognitionem, sit in eadem plene spontaneus: QVARTO, quod, quo purior atque amplior sit cognitio abstracta, per quam se determinat anima, eo amplior sit spontaneitas plena.

§. XXXII.

Per
eamdem
fit
anima
suorum
sta-
tuum
domina.

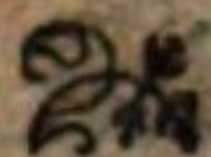
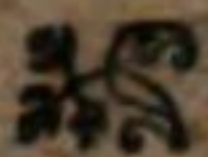
Spontaneitas plena coactionem remouet omnem (conf. §. XXIX.): quapropter *per spontaneitatis exercitium* interrumpit anima nexum rerum externarum, quatenus animae status determinant vnice, eoque *regimen sibi ipsa vindicat in se ipsam statusque suos.*

§. XXXIII.

Quis
seruus; liber:
quousque
serua
fit
anima,
libertate
gaudeat
physica.

Quatenus alius ab altero determinatur, eo-
que regitur, eatenus illi est subiectus seu eiusdem
SERVVS: quatenus vero in se ipsum exercet regi-
men, eatenus est LIBER. *Quousque* igitur ani-
mae status vel non sunt spontanei, vela semi-plena
dependent spontaneitate; eousque *serua est ani-
ma, physice*, seu seruitutem patitur a rebus externis.
Quodsi vero plena agit spontaneitate: tum libe-
rata a rerum externarum seruitute, *liberatem ad-
sequitur physicam*, seu naturalem.

§. XXXIII.



§. XXXIII.

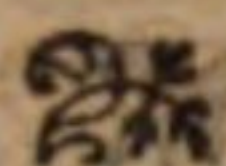
Quaelibere determinantur ab anima, illorum ratio sufficiens in perceptionum statu et rebus externis, a quibus dependet perceptionum status, non reperitur (conf. §. praec. XXVIII. sqq.). Ergo posito perceptionum statu eodem, diuersimode tamen anima determinare potest mutationem subsequentem: potest nimirum *vel* se determinare secundum perceptionum statum, qui tum temporis mentem occupat, atque ad nouam mutationem incitat seu sollicitat, *vel* impetum illum perceptionum suspendere et actum abstractionis abstractamque cognitionem adiungere perceptionum statui, eoque hunc varie mutare. Sic *anima vi libertatis suae physicae, posito statu quodam perceptionum, aequae secundum illum potest agere, ac non agere, seu mutationem illam, quae, posito statu perceptionum quopiam, determinatur, habet in sua potestate, per consequens auctor illius dici potest.*

Quae
per
libertatem
determinat
anima,
ea
habet
in
sua
potestate
et
auctor
eorum
dici
potest.

§. XXXV.

Anima per spontaneitatem plenam seu libertatem sic est auctor eorum, quae in ipsa geruntur, vel

Libertas
re-
quirit
indifferen-
tiam
exercitii.

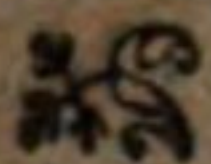


vel hinc in corpore atque per corpus fiunt, vt
possit ea determinare aequae, ac non determina-
re, per consequens loco eorum alia in actum tra-
ducere, seu indifferentiam *habet* ad opposita in
actum traducenda: quam quoque vocant IN-
DIFFERENTIAM EXERCITII, quoniam vi il-
lius aequae potest agere, ac non agere, agere hoc
aut agere illud.

§. XXXVI.

Quid
diuinae
leges
iubeant
in
actionibus
liberis:
quae
habent
moralitatem.

Leges diuinae eam postulant determinatio-
nem mutationum, in mundo, eoque et in anima
hominis, obuiarum, quae promouet perfectiones
creaturarum, eoque felicitatem spirituum atque
vltimato gloriam Dei, tanto gradu, quanto fieri
potest. Sed per adpetitiones plene spontaneas
seu liberas ad mutationes oppositas se determi-
nare potest anima (conf. §. praeced.). Quum
ergo oppositorum opposita sit ratio: oppositae
illae mutationes, quae aequae sunt in animae po-
testate, non aequae possunt tendere ad promo-
uendas mundi perfectiones, eoque felicitatem
creaturarum rationalium et gloriam Dei. Qua-
propter *leges diuinae iubent, vt adpetitiones li-
berae*



*berae ad perfectiones mundi, felicitatem spirituum
atque ad Dei gloriam dirigantur: prohibent
vero oppositum.* Relatio alicuius ad legem diui-
nam, vt eidem conueniat seu habeat *ἐννομίαν*, vel,
ab eadem deflectat seu habeat *ἀννομίαν*, dicitur
illius MORALITAS: *adpetitiones igitur plene spon-
taneae seu liberae harumque confectaria habent
moralitatem.*

§. XXXVII.

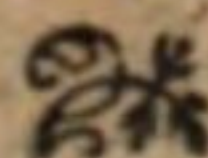
Quoad viuit HOMO sub legis coactione,
SERVITVTI MORALI est OBNOXIUS. Sed co-
actio legis fit per mala physica, quae tanquam
clausula poenalis proponuntur: eousque igitur
homo, seruituti morali obnoxius, AVT in *ἀννομί-
as adpetitionum suarum experitur poenas, lege
sancitas, AVT ex metu poenarum, a lege propo-
sitarum, obseruat eandem.* Quamprimum vero
coactio legis remouetur, quod contingit, si luben-
ter et virtutis amore *ἐννομίαν* adpetitionum libe-
rarum praestat: tum HOMO ADSERTVR IN
LIBERTATEM MORALEM.

§. XXXVIII.

Ea, quae in anima nostra obseruantur, seu
E quo-

Quinam
in
seruitute:
libertate
viuat
moralis.

Quid
percepturum



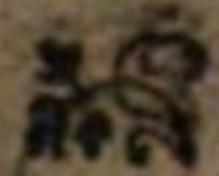
seu
adpetitio,
in lato
significatu.

quorum conscia sibi fieri potest anima, sunt *vel* conatus atque tendentiae ad perceptiones et cogitationes producendas, conseruandas aut mutandas, *vel* ipsae perceptiones et cogitationes (vid. §. VI.). Conatus atque tendentiae illae vocantur a recentioribus **PERCEPTVRITIONES** seu **ADPETITIONES**, in *lato significatu*: vnde *adpetitiones* atque *perceptiones*, harumque *adperceptiones* seu cogitationes, sunt *modificationes animae, quae solae in eadem observantur.*

§. XXXVIII.

Quid
adpetitio,
in stricto
significatu,
instinctus.

Anima, vi adpetitionis suae, tendere potest ad perceptionem *vel* praeuissam *vel* non praeuissam producendam: dantur enim in anima perceptiones clarae atque obscurae, quarum illas praeuidere potest, has vero non item. Si tendit ad perceptiones et cogitationes praeuissas producendas, conseruandas aut mutandas; tum is conatus dicitur **ADPETITIO**, in *stricto significatu*: si vero tendit eodem modo ad perceptiones non praeuissas; tum is conatus adpellari posset **INSTINCTVS**, inprimis si conatus ille sit perdurans seu crebrius quoque recurrrens.



§. XL.

Duae adpetitiones particulares diuersae immediate se excipere non possunt in anima. Nam adpetitio est conatus, qui tendit ad perceptionem vel producendam et conseruandam, vel mutandam. Ergo si adpetitio continuatur, non sequi potest, nisi perceptio et adperceptio eiusdem; per consequens *immediate ex adpetitione determinari non potest alia adpetitio, sed mediante seu intercedente demum noua perceptione aut huius quoque adperceptione.* Haec ratio valet quoque de perceptionibus duabus, quae se immediate non possunt excipere.

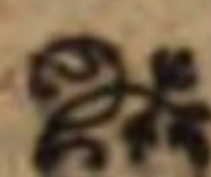
§. XLI.

Dum anima adpetitionem aut instinctum particularem exerit, ipsa haec adpetitio aut ipse hic instinctus non esse potest ratio, per quam se ad illam adpetitionem illumque instinctum elicendum anima determinat, cum nihil esse queat sui ipsius causa: ergo ratio illius erit quaerenda in animae modificatione praeuia. Quae modificatio praeuia quoniam non esse potest, nisi perceptio aut quoque adperceptio huius perceptionis (§. praeced.) *in omni adpetitione anima vel de-*

Duae
adpetitiones
aut
perceptiones
se non
excipiunt
in
anima

im-
mediate.

Per quod
se
anima
in
adpetitione:
perceptione
determinet
aut
determinetur.



terminatur vel se determinat per praeuiam perceptionem aut huius quoque adperceptionem. Similis ratio valet de perceptione, quae determinatur a praeuia adpetitione.

§. XLII.

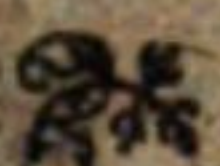
Vnde
voluptas;
taedium:
durabilia;
non
durabilia
quid
felicitas:
infelicitas:
vera;
adparens.

Experientia docet interna, quod *satis clara adperceptio perfectionis*, in perceptionibus seu mundo ideali obuiæ, VOLVPTATEM producat: adperceptio autem *satis clara* imperfectionis, in perceptionibus seu mundo ideali obuiæ, TAEDIVM creet. VOLVPTAS quoque illa dicitur DVRA-
BILIS et SOLIDA, si in eadem non continetur ratio taediorum subsequen-
tium: NON-DVRA-
BILIS, nec SOLIDA se habet opposita ratione. TAEDIVM e contrario audit DVRA-
BILE, si in eodem non est ratio voluptatis subsequen-
tis: taedium NON-DVRA-
BILE habet se opposita ratione. Status voluptatis durabilis dicitur FE-
LICITAS VERA; non-durabilis FELICITAS
ADPARENS: INFELICITAS VERA et ADPA-
RENS se habet opposita ratione.

§. XLIII.

Voluptatem
creat
durabilem
solus

Perfectio vera, ratione possibilitatis, a Dei intellectu, ratione existentiae, ab ordine sapien-
tia



tiae diuinae, eoquē a legibus diuinis, quae determi-
nant ordinem illum, dependet: quapropter *solus*
ordo sapientiae diuinae, in statu obiectorum ex-
ternorum aut animae obuius, si ab anima adper-
cipitur, creare potest voluptatem veram atque du-
rabilem.

sapientiae
diuinae
ordo.

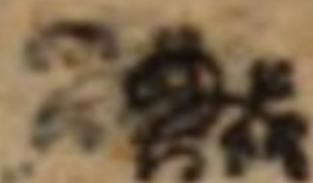
§. XLIV.

Mundus, quatenus repraesentat ordinem di-
uinae sapientiae, seu quatenus legibus Dei est con-
formatus, speculum praestit perfectionum diui-
narum: ergo *adperceptiones statuum mundi, i. e.*
animae ipsius et rerum mutabilium ipsi externa-
rum, voluptatem creant veram et durabilem, qua-
tenus illi status sunt speculum perfectionum diui-
narum. Τὸ Θεῖον igitur, *solum, ab anima adper-*
ceptum, est fons voluptatis solidae.

Eoque
τὸ Θεῖον
in
creaturis
adperceptum.

COROLL. I. Si Θεῖον in speculo creaturarum repraesenta-
tum, solidam potest parare voluptatem: *quanta sit fu-*
tura voluptas solida, si τὸ Θεῖον in beatitudine seu intui-
tione Dei immediate adpercipitur, hinc coniecturare
licet.

COROLL. II. Quum status voluptatis solidae atque dura-
bilis sit felicitas: *ad felicitatem adspirare non potest homo,*
nisi per repraesentationem et adperceptionem τῆς Θεῖας ad
voluptatis statum determinetur.



§. XLV.

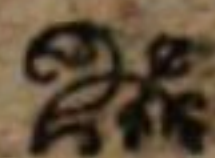
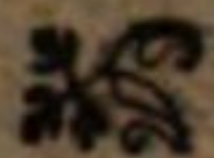
Quomodo
ad
statum
voluptatis
non durabilis
inclinat
anima,
eoque
ad
infelicitatem.

Hinc quoque perspicere licet facile, quod *anima nostra si voluptatem capit ex mundo partibusque illius, per se atque sine relatione ad Deum, seu non quatenus sunt specula perfectionum diuinarum, spectatis, atque a Θεῷ et a finibus, quos Deus intendit per sapientiam atque benignitatem infinitam, eoque a legibus diuinis, per quas ordinem sapientiae, benignitatis atque potentiae constituit: tum aberrare incipiat illa a veris perfectionibus, atque hinc in statum voluptatis non durabilis, quae connexa habet taedia, eoque in infelicitatem prolabatur.*

COROLL. I. Si Θεῷ, in speculo creaturarum neglectum aliquo modo taedia creat atque infert statum miseriae: coniecturare licet, *quantus futurus sit taediorum cumulus, si τὸ Θεῷ a spiritu quodam finito plane negligatur, per consequens mens illius tota eius generis perceptionibus viuidis occupetur, quae mundum, per se et sine relatione ad ordinem sapientiae ac benignitatis diuinae, eoque sine relatione ad leges Numinis, spectatum, repraesentant, qualis status erit damnationis in rationali creatura.*

COROLL. II. Quum status taedii durabilis sit infelicitas vera: *ad infelicitatem veram perducitur homo per negle-*

ctum



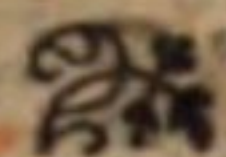
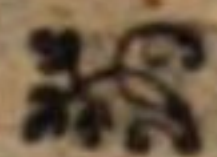
Etum tñ deis in perceptionibus atque adperceptionibus suis.

§. XLVI.

Perfectiones perceptionum seu mundi idealis, ab anima adperceptae satis clare, producunt voluptatem (conf. §. XLII.). Sed perceptiones rerum externarum non semper ad eum claritatis gradum, in quo voluptatem per sui adperceptionem excitant, perducì queunt, nisi sensu percipiantur (per exper.): unde hoc casu rerum externarum perceptiones adperceptae non sufficiunt ad statum voluptatis praestandum in anima, nisi in eum statum traducantur res externae, ut anima iisdem libere frui, seu ex iisdem sensationibus habere queat. Quapropter anima, dum instinctu naturali fertur ad felicitatem, eoque ad statum voluptatis (vid. §. XLII.), eum rerum externarum statum producere studet, quo possit earundem sensationes habere, quotiescunque libuerit, seu quo illis frui semper queat pro lubitu: si sensationes tantum praestant eum claritatis gradum in rerum externarum perceptionibus, quo harum perfectio adpercipi, eoque voluptatem creare potest.

Quando inclinēt ad sensationes per externas res determinandas.

§. XLVII.



§. XLVII.

Quo
casu
adfectat
imperium
in res
externas.

Pro maxima igitur perfectione status sui reputat anima, si statum mundi sui idealis extrinsecus per sensationes pro lubitu potest determinare. Sed res externas determinare posse pro lubitu est exercere in easdem imperium naturale seu physicum (conf. §. II.): quapropter *anima pro maxima perfectione status sui reputat, si imperium naturale in mundum et res externas exercere potest; ut adeo sensationes habere queat in potestate sua, seu res externas iisdem pro lubitu accommodare.*

§. XLVIII.

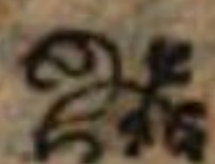
Quomodo
vires
aestimetur
in
imperio
hoc
obtinendo.

Mundus idealis in anima proxime dependet ab ideis materialibus (§. XII.): quapropter *proxime ex statu idearum materialium capit experimentum virium suarum in determinando rerum externarum statu, seu quid valeant vires ad imperium naturale in res externas exercendum.*

§. XLVIII.

Quod
varie fit
pro
temperamen-
to

Iam, *pro temperamento corporis sui, i. e. mixtione elementorum physicorum seu Aristotelicorum in corpore humano, eum anima experitur*



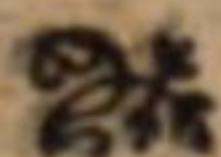
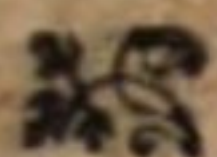
ritur mundi idealis statum, pro statu idearum materialium, ut in his maximam actiuitatem exerant particulae vel igneae vel aëreae vel terreae vel aqueae vel omnium aut aliquarum aequalis sit actiuitas.

corporis
et
animae.

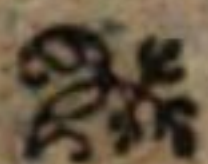
§. L.

Si igneae particulae actiuitate sua in ideis materialibus praedominantur: vim illae respectu aliarum habent praeponderantem, ut ubique penetrare et obstacula quaecunque remouere posse videantur. Vnde in statibus mundi idealis determinandis omnia sibi prona arbitratur anima, ut omnes res externas in obsequium perducere atque sensationibus pro lubitu accommodari posse existimet. Hinc vires suas sufficere putat anima ad quemcunque mundi idealis statum per imperium despoticum in res externas, quod adfectat naturali instinctu, seu conformationem rerum externarum pro lubitu, determinandum. Sic ergo obtinere studet subiectionem omnium rerum externarum, in mundo obuiarum, et monarchiam quasi vniuersalem, itemque ex eadem maximam capit voluptatem, tamquam ex perfectione, quam

Qua
ratione sit
comparatum
istud
imperium
in
temperamen-
to
1.) cholero.



aestimat maximi, pro gradu vis suae, quem experi-
riri sibi videtur. *Cogitationum status huic ani-
mae conatus est accommodatus.* Nam particulae
igneae, quae maximam in ideis materialibus ex-
erunt actiuitatem, sunt minimae, sed maximum
tamen habent, ope celeritatis suae, impetum:
vnde minimas sui diuersitates viuide exprimere
possunt in perceptionibus animae, eoque *satis
claras satisque distinctas obiectorum imagines
concipere potest anima.* Quo ipso quoniam *ope-
rationes intellectus*, quibus abstractae distinctae-
que notiones, atque ex his iudicia intuitiua et di-
scursiua seu ratiocinia formantur, *promte facile-
que perficiuntur: reliquum quoque statum cogi-
tationum anima adpercipit sibi prouum, ut desti-
nationibus ipsius ubique respondeat.* Status cor-
poris, eoque et idearum materialium, in quo
praeualet ignearum particularum actiuitas, voca-
tur **TEMPERAMENTVM CORPORIS CHOLE-
RICVM**: status vero mundi idealis, qui isti idearum
materialium statui respondet, adpellatur **TEMPE-
RAMENTVM ANIMAE PHYSICVM** seu **NATV-
RALE CHOLERICVM. *Hinc facile ratio reddi
potest***

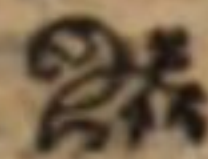


potest earum adfectionum corporis, quas medici tribuunt corpori cholericorum, tanquam signa temperamenti cholericici: itemque earum animae adfectionum, quas cholericiis adsignant doctores morales.

§. LI.

Si particulae aëreae et, quae in iisdem vim exerunt maxime, salinae volatiles actiuitate sua praevalent in ideis materialibus: desultoriis conatibus et agilitate gaudent maxima, quae speciem fere actiuitatis referunt, quam habent igneae particulae. Nam propter elasticitatem et cedere, si premuntur, et, remota pressione, in reactione per expansionem impetum in obiecta facere possunt. Vnde in statu mundi idealis imperium, quod naturali instinctu adfectat in res externas, determinando omnia sibi prona esse itidem putat anima et quae impetu non valet ac penetratione, ea celeritate ac agilitate seu desultoria ratione efficere se posse existimat. Sic ergo fruitionem rerum externarum desultoria adfectat ratione, atque si hac non procedit via, aliam ingreditur, nullibi pedem figens aut impetu ad destinata tendens,

2.) Sanguineo.



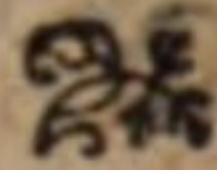
tendens, itemque *ex hac vaga rerum externarum*
fruitione maximam capit voluptatem, tamquam
ex perfectione, quam aestimat maximi, pro gra-
du et ratione conatum vis suae, quos adpercipit.
Cogitationum status huic gradui vis animae est
accommodatus. Nam *particulae aëreae*, quae sta-
tum idearum materialium determinant maxime,
ope agilitatis suae viuidas sui imagines animae
possunt imprimere, quarum plures simul, pro sua
desultoria actiuitate, obicere animae, sed non tam
distincte et subtiliter delineare possunt, quam
igneae particulae, utpote, quas in subtilitate non
adaequant. *Hinc abstrahendi actus ad eam non*
tam facile procedit subtilitatem, eoque nec ad
eam profunditatem, ad quam pertingere potest
cholericus. Quo ipso *nec reliquae intellectus o-*
perationes tam subtiliter sunt limatae. Quum
vero, per desultoriam agendi rationem, ad plu-
res perceptiones simul viuide concipiendas suf-
ficiat: *perceptionum comparationes promte potest*
institueri, eoque *tertia comparationis, quoad*
abstrahere valet illa, adpercipere; per consequens
ingenio pollet. Status corporis, eoque et mate-
ria-



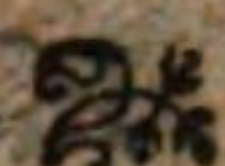
rialium idearum, quò praeualet particularum aë-
rearum actiuitas, VOCATUR TEMPERAMENTVM
CORPORIS SANGVINEVM: status vero mundi
idealis, qui huic corporis statui respondet, TEM-
PERAMENTVM audit ANIMAE PHYSICVM
seu NATVRALE SANGVINEVM. *Hinc facile de-
clarari poterunt adfectiones et corporis et ani-
mae, quas tradunt et medici et doctores morales
de sanguineis.*

§. LII.

Si terreae particulae actiuitate sua in ideis 3.) *Melancho-*
materialibus sunt praepollentes: hae tarditate
et difficultate motuum, stabilitate vero status, qui
semel est determinatus, se produnt, licet excita-
tae sint impetuosae. Vnde in statu mundi idea-
lis, per conformationem rerum externarum, de-
terminando, vires suas impeditas et omnia diffi-
cultate laborare adpercipit anima, una cum stabi-
litate seu durabilitate statuum, qui semel sunt de-
terminati; ad imperium tamen rerum externa-
rum, seu ad facultatem per eas statum mundi
idealis pro lubitu determinandi, instinctu natura-
li stimulata in earum fruitione acquiescit, quae
stabi-



stabiles reddi seu ita firmari possunt per dominium, ut illarum fruitio semper sit in eius potestate. *Impetuose agit* quoque, si nimis laceffita fuerit animae vis, quatenus conatus exerit in statu mundi idealis determinando. Quum vero difficultatibus omnia sentiat obsepta: *anxia est de stabili rerum possessione amittenda*, atque obiecta externa utendo consumere seu perdere, licet medium hoc sit aliarum perfectionum obtinendarum, pro malo habet atque fugit. *Cogitationum status huic gradui vis animae est consentaneus*. Particulae scilicet terreae, quae tantam neque habent subtilitatem, neque penetrationem aut agilitatem, non adeo distinctas animae aut vividas imprimunt imagines obiectorum, ad quem demum claritatis debitae statum laboriosa imaginationis, memoriae, ingenii atque intellectus contentione ab anima perducuntur, sed illae altius infixae firmiter inhaerent, propter particularum terrearum statum stabilem, cui status mundi idealis respondet. Quapropter *anima difficultatem* inprimis *experitur in formandis ideis diuisis atque abstractis*, praecipue subtilibus: quo ipso cele-



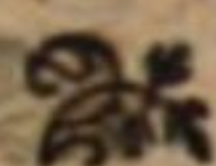
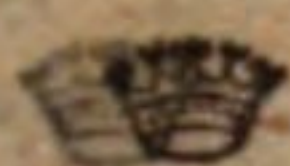
celeritas imaginationis atque memoriae, comparatio idearum et formatio distinctarum idearum, iudiciorum atque ratiociniorum praepeditur. Sed in statu cogitationum determinando ad impetuosam agendi rationem vergere potest anima, si illius vis fuerit nimis excitata, ut conatus eius robur acquirant. Propter stabilitatem vero statuum, mundo ideali semebimpressorum, firmitate atque tenacitate imaginationis, eoque memoriae, pollet. Status corporis, adeoque et materialium idearum, quo se exerit maxime particularum terrearum actiuitas, vocatur TEMPERAMENTUM CORPORIS MELANCHOLICUM: status vero mundi idealis seu indoles animae illi respondens dicitur TEMPERAMENTUM ANIMAE NATURALE MELANCHOLICUM. Ex his, quae allata sunt, intelligi facile possunt, quae et medici et philosophi morales de melancholicis docent.

§. LIII.

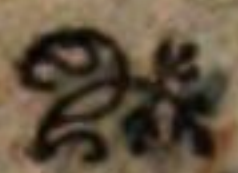
Si particulae aquae praepondium actiuitatis habent in ideis materialibus determinandis: molliores motus, qui facile vi alarum particu-

4.) Phlegmatico.

ticu-



ticularum cedunt, defectum produnt et penetrationis et agilitatis et stabilitatis. Vnde statui idearum materialium conformatus *mundi idealis status*, ab anima adperceptus, exiguas eidem vires in determinandis rebus externis, adpetitionibus suis convenienter, pollicetur. Ad imperium tamen, quod exerceat in res externas, ut per hanc statum mundi idealis pro lubitu possit determinare, quum instinctu naturali feratur: *fruitione rerum externarum*, quae facili negotia ac fortuito se offerunt, delectatur, ac desultorios tantum conatus adhibet in determinando rerum externarum statu, adpetitionibus suis conformiter, quae multo sunt debiliores, quam sanguineorum agilitas secum fert. Ex hac quoque fortuita atque vaga rerum externarum fruitione maximam capit voluptatem anima, tamquam ex perfectione status sui, quam solam, pro modulo vis suae potest optare. Cogitationum status huic gradui vis animae est conformis. Idearum materialium status, quoniam est fluxus: harum quoque vestigia erunt minus durabilia; eoque et *imaginationis* et *memoriae operationes* languescunt, pro statu mundi idealis, qui
isti

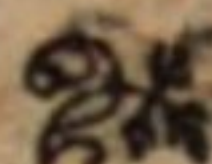


isti idearum materiale conditioni respondet. Nam particulae aqueae, quae statum idearum materialium determinant potissimum, pro motu debiliori atque per partes minimas non distincto, et non satis viuidas et non satis distinctas imprimunt animae perceptiones. *Quapropter et diffusio phantasmatum et abstrahendi actus debita adcuratio non procedit:* eoque et intellectus operationes fiunt difficiliore. Perceptiones nec viuidae satis nec satis distinctae, languescuntibus sensuum, imaginationis, memoriae atque intellectus operationibus, harum comparisonem efficiunt languidam: *vt ingenii operationes turbentur.* Status corporis, adeoque et idearum materialium, quo superat praecipue particularum aquearum actiuitas, vocatur TEMPERAMENTVM CORPORIS PHLEGMATICVM: status vero mundi idealis, seu indoles animae eidem respondens, adpellatur TEMPERAMENTVM ANIMAE NATVRALE PHLEGMATICVM.

§. LIIL

Temperamenta et animae et corporis, adhuc declarata; praestruunt sibi hanc conditionem

Quomodo
di-
iudicanda



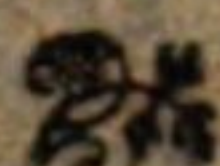
mixta
temperamen-
ta.

nem, quod particulae vel igneae vel aëreae vel terreae vel aqueae quam maxime in actiuitate exsuperent: vt quispiam spectari possit vt purus putus vel cholericus vel sanguineus vel melancholicus vel phlegmaticus. Sed rarissime illa conditio in homine singulari reperitur, vt pro nihilo haberi queat particularum heterogenearum actiuitas. Quapropter haec de temperamentis doctrina, quam edisseruimus, si ad singulares adplicatur homines: sollicite status et corporis et animae, prout et cholericoꝝ et sanguineoꝝ et melancholicorum et phlegmaticorum characteres referunt aut in collisione vnus praeter altero temperamento exsuperantiam produunt, erit diiudicandus, atque hinc particularum istarum mixtio determinanda. Praeterea quod particulae minimae ignis; aeris, terrae et aquae sint elementa physica et Aristotelica, seu talia corpuscula, quae naturae viribus non possint destrui et ex quibus reliqua corpora crassiora sublunaria sint composita, hic sunt transumptae theses ex physica seu lemmata physica.

§. LV.

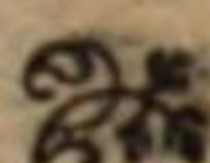
Quae
temperamen-

Temperamenta animae, vti adhuc sunt explicata-



plicata, ex perceptionibus clavis determinata concipiuntur (§. L. sqq.). Sed perceptiones obscurae vim repraesentatiuam modo vario determinare, ipsa loquitur experientia, quae luculenter docet, quod ipsae rationes sint variarum actionum, ex consuetudine susceptarum. Instinctus quoque naturales hinc ducere originem, manifestum est per probabilitatem *нат' αὐθ' ἁπλως* (conf. §. XXXVIII.). Quapropter *ratio idearum connatarum diuersa, pro temperamenti diuersitate, varias modificationes in instinctibus producit naturalibus, ex quibus postea varie determinatur perceptionum status, eoque instinctus illi, qui pertinet ad facultatem adpetitiuam, varie, pro temperamentorum varietate, determinant facultatem cognoscitiuam seu intellectum.* Quae nam vero sint illae determinationes, quas intellectui voluntas, pro temperamentorum diuersitate affert, ex iis, quae dicta sunt de temperamentis, quatenus sui rationem habent in statu perceptionum clararum, facile potest diiudicari, si ratio perceptionum obscurarum in hisce modificationibus ybique respiciatur.

forum
ratio
in
obscuris
perceptioni-
bus.



§. LVI.

Voluntatis
im-
perium
in
intellectum
de-
claratur
determinate
ex
positis
principiis.

Quae adhuc de natura, operationibus atque facultatibus animae dicta sunt fusius, ad imperium voluntatis in intellectum satis determinate enun-
ciandum atque explicandum sunt allata ac com-
parata. Quo fine magis determinate *PRIMO generatim: SECUNDO speciatim* et secundum actus adpetitionis varios imperium illud stabi-
liemus.

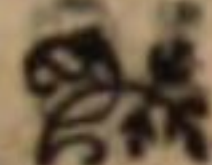
§. LVII.

1.) Ge-
neratim.

PRIMO autem *ut imperium voluntatis in intellectum* *GENERATIM* quidem, sed magis de-
terminate, quam (§. VIII.), *adstruatur, volun-
tatem ET in omnibus animae mutationibus ver-
sari ET multum valere ad easdem determinan-
das, probari debet.* Intellectus vocabulum hic
tam late patet, ut omnis animae status, quate-
nus vel perceptiones vel abstractam cognitionem
comprehendit, eodem significetur: voluntas ve-
ro omnem animae conatum innuat, quo perce-
ptiones aut abstractae ideae in anima vel expri-
muntur vel continuantur vel mutantur (§. I.).
Quapropter *PRIMO in mundo ideali* (§. XII.), in
idea

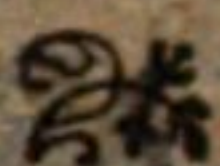
idea mundi Deique connata (§. XIV.), in perceptionibus et obscuris et claris (§. XVIII.), mediatis et immediatis (§. XVIII.), siue exprimendis in anima, siue continuandis, siue mutantis, eoque et in sensum (§. XX.) imaginationis et memoriae (§. XXI.) actibus, in attentione et reflexione (§. XXII.), in diuisione et combinatione phantasmatum (§. XXIII.), in cogitationum comparatione (XXIII.), in abstrahendi actu (§. XXV.), in plene et semi-plene spontaneis animae operationibus (§. XXVIII. sq.), itemque in omnibus illis animae mutationibus et statibus, qui ex haëtenus allatis determinantur, versantur actus voluntatis. Quum enim in hisce omnibus se exerat animae conatus, quo perceptiones et cogitationes in anima siue exprimuntur siue continuantur siue mutantur; hic autem conatus ad voluntatem referatur (§. I.): voluntatis actum se in omnibus illis animae mutationibus actibusque intellectus exercere, manifestum est.

DEINDE conatus ille, quo anima tendit ad perceptiones atque cogitationes vel producendas vel conseruandas vel mutandas, pro sua modi-



dificatione, est ratio, cur perceptiones atque cogitationes sint aut sint tales, est enim causa earumdem sufficiens: unde *multum valere conatum istum ad perceptiones atque cogitationes determinandas, immo punctum ferre hic omne, per se patet.* Quod vero est ratio, cur alterum sit aut sit tale, seu determinat alterum, illud in alterum exercet imperium physicum (§. II.): per consequens *voluntas in intellectum, quatenus huius perceptiones atque cogitationes vel exprimuntur in anima vel conservantur vel mutantur, imperium exercet naturale.*

SCHOL. *Conatum hunc voluntatis, quam vocant adpetitionem (§. XXXVIII. sq.), modificationem accipere suam ET ab ideis impressis a rebus externis, ET a perceptionibus atque cogitationibus, in anima obuiis, psychologiae dogmata euincunt: sed quoniam conatus tamen ille repraesentatiuus, una cum modificatione sua, est adpetitio, quidquid hinc determinatur, ab adpetitione, eoque a voluntate proficiscitur proxime, licet remote in idea impressa, vel perceptione aut cogitatione rationem habeat insufficientem. Quatenus modificatio illa est in conatu adpetitionis, eatenus ad illum pertinet, et quatenus pro hac modificatione agit anima, eatenus voluntas agere censetur. Ex determinatione, quam accipit voluntas*

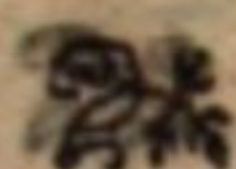


luntas ab intellectu, eiusque vel ideis impressis, vel perceptionibus atque cogitationibus, in anima expressis, nihil concludi potest, nisi quod voluntas ab intellectu rationem suarum modificationum habeat quoque, et ideo imperium illud naturale sit mutuum atque reciprocum, quod iam intellectus in voluntatem, iam voluntas in intellectum exercet. Sed hinc non sequitur, ut nullo modo voluntas determinet intellectum: nam haec simul queunt consistere, voluntatem ab intellectu modificationes accipere atque voluntatem, pro hisce modificationibus, intellectus statum determinare, eoque hoc respectu in intellectum exercere imperium.

§. LVIII.

SECUNDO ut imperium hoc voluntatis in intellectum declarem atque ostendamus SPECIATIM, omnes vis repraesentatiuae, quae constituit animae naturam atque essentiam, status, qui perceptiones atque cogitationes complectuntur, adeoque ad intellectum pertinent, ab adpetitionibus determinari ac modificari vario modo, erit probandum. Quod ut fiat a perceptionibus obscuris anspicabimur atque hinc ad perceptiones claras et status earundem progrediemur.

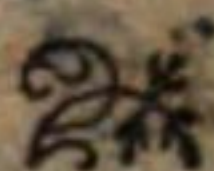
2.) Specia-
rim.



§. LVIII.

Ratione
per-
ceptionum
a) obscura-
rum.

Perceptiones obscurae in anima oriri non possunt aliter, ac vt anima easdem in se exprimat, eoque producat, conseruet atque mutet (§. VIII. sqq.). Sed hi actus appetitiones vocantur in lato significato (§. XXXVIII.): quapropter *perceptiones obscurae a facultate adpetitiua seu voluntate determinantur* (vid. §. XL. sq.). Idea corporis, cum anima coniuncti, reliquique mundi et Dei connata ad perceptiones refertur obscuras (§. XIV.): eoque in eadem exprimenda versatur facultas adpetitiua, per conseq. *voluntas determinat in anima ideam corporis, cum ipsa coniuncti, item reliqui mundi atque Dei connatam*. Quum quoque facultas adpetitiua pro temperamentorum diuersitate, instinctum prodat diuersitatem (§. XXXIX. L. sqq.): *instinctus quoque, varie per temperamenta modificati, varie determinant statum perceptionum, eoque imperium voluntatis in intellectum promouent*. Sed *caecum est illud imperium, nulloque lumine cognitionis collustratum*.

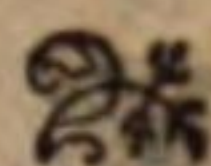
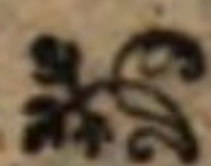


§. LX.

In perceptionibus claris imperium voluntatis in intellectum magis est manifestum, quum hic ea, quae geruntur in anima, per se adpercipere queamus: in perceptionibus autem obscuris vel plane absit adperceptio, si solae occupant animam, vel adperceptio tantum adsit effectuum, qui a perceptionibus obscuris dependent, aut perceptiones mediatae per ratiocinia in immediatas mutantur, si cum obscuris perceptionibus clarae simul in anima existunt. In statu clararum idearum adpetitiones sunt vel semi-plene-vel plene-spontaneae. Per utrasque determinatur status perceptionum, eoque imperium voluntatis in intellectum exercetur. Sed ILLIC, in adpetitionibus scilicet semi-plene spontaneis, imperium illud plane determinatur aliunde, a perceptionibus nimirum, prout a rebus externis dependent. Quae determinatio intellectus per voluntatem aequiparari potest imperio, quod auspiciis ministrorum potius, quam ipsius regis administratur. HIC vero, in adpetitionibus scilicet plene-spontaneis, imperium sola exercet anima, in consilium atque subsidium modo vocatis per-

H

ceptio



ceptionibus, extrinsecus determinatis. Quae determinatio intellectus per voluntatem similis est imperio, quod sapientia aut quidem nutu ac destinationibus ipsius regis exercetur, ministri autem consiliariorum munere tantum funguntur.

§. LXI.

Voluntatis
imperium
in
sensu,
imaginationem
et
memoriam.

Omnes actus spontanei tendunt ad perceptiones vel producendas vel continuandas vel mutandas (§. XXVIII. sqq.): adeoque ad facultatem adpetitiuam pertinent (§. XXXVIII.) Sed perceptio siue sensuum siue imaginationis oriri potest nulla, nisi intercedente actu spontaneo, quo exprimatur, continuetur aut mutetur (conf. §. praeced.): unde *sensationum* atque *phantasmatum ratio varie determinatur a facultatis adpetitiuae actibus*; eoque voluntas imperium hoc respectu exercet in intellectum, respectu sensationum atque perceptionum imaginationis (§. II.). Speciatim actus voluntatis plene spontanei seu liberi (§. XXXIII. sqq.) varie perceptiones et sensuum (conf. Excell. Praesid. Metaph. §. DCCVI.) et imaginationis (Metaph. cit. §. DCCXXXVII.) vel impedire vel promouere possunt et in existentia et in

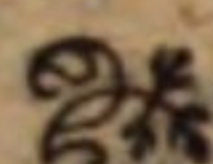
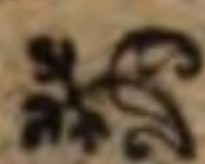


in claritate: vt multiplici modo operationes sensuum et imaginationis, eoque et memoriae atque reminiscentiae a libertate pendeant. Quapropter *voluntas* quoque, *quatenus libere agit*, *imperium exercet in intellectum, ratione sensuum, imaginationis atque memoriae.*

§. LXII.

Illud imperium voluntatis, quatenus haec libere agit, in sensus, in eo potissimum consistit, quod, ex animae decreto libero, situs corporis aut aliarum rerum externarum is praestetur, qui sensationibus praeuisis vel promouendis vel arcendis inferuit (vid. celeb. Praesid. Metaph. §. CCCCVI.). Sed quatenus nititur anima ad sensationes, per res externas, determinandas, eoque vel ad producendas vel impediendas easdem, eatenus adfectat imperium in res externas (§. XXXXVI. sq.) atque illud exercet varie pro gradu virium suarum, quae temperamentorum varietati respondet (§. XXXXVIII. sqq.): vnde *imperium, quod libere exercet anima in corpus suum atque in alias res externas, prodit quoque imperium voluntatis in intellectum, quatenus illud ad*

imperium
illud
libere
de-
terminatum
a) in sensus.



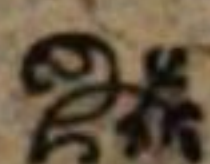
sensationes determinandas tendit varie pro varietate vis animae in diuersis temperamentis. (§. XLIX. sqq.).

SCHOL. Hic determinate explicari possent huius imperii, quod voluntati in intellectum competit, modificationes, quas a temperamentorum accipit diuersitate. Sed quoniam tela disputationis mox erit abrumpenda, ne terminos, nobis propositos, excedat, hanc determinationem, quae facile ex allatis principiis fieri potest, Lectori beneuolo relinquemus. Quae quoque est ratio, cur in sequentibus alia, quae fufius et latius diducta proponere constitueramus, contrahenda sint strictimque tradenda.

§. LXIII.

Dantur regulae, quae determinant ordinem sapientiae diuinae, quatenus tendit ad augmentum cognitionis verae, per sensationes obtinendum, eoque ad perfectionem intellectus (conf. Excell. Praesid. Log. Prol. §. CII.): systema vero illarum regularum comprehendere debet artem obseruandi atque experimentandi (conf. Log. cit. Prol. §. LXXXIX. sq.). Quare si imperium voluntatis in intellectum per actus plene-spontaneos seu liberos exercetur, regulis artis obseruan-

Quomodo
faciat
ad
sensuum
emen-
tationem.



seruandi et experimentandi conuenienter: perfectiones intellectus promouet, eoque ad intellectum emendandum est comparatum illud imperium.

§. LXIII.

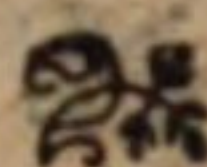
Quatenus voluntas se determinat libere, imperium eius in imaginationem absoluitur attentione et reflexione destinata ad perceptiones, VEL ut, ad debitum claritatis gradum euectae, diuisioni ac combinationi phantasmatum, itemque ingeni et intellectus operationibus accommodentur, VEL ut per eas, ope adfociationis idearum, reproducere possit anima cogitationes, quas intendit, eoque et actibus memoriae exercendis fiant idoneae (conf. §. XXI - XXV. et Celeber. Praesid. Metaph. §. DCCXXXVII.). Quod patet ex ipsa huius imperii atque actuum illorum animae ideis.

β) in
imaginatio-
nem.

§. LXV.

Regulas, quas Deus praescripsit imaginationi, ut secundum illas agat anima ad cognitionem veritatis logicae promouendam per cogitationum adfociationem, quae inferuiat diuisioni

Quomodo
faciat
ad
emendatio-
nem
imaginatio-
nis.

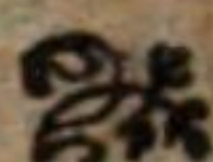


ni ac combinationi phantasmatum, recognitioni, comparationi, abstractioni, eoque nexui cogitationum formandis, docere debet ars mnemonica. *Quod si ergo imperium in imaginationem exercet voluntas, pro libertate sua, secundum regulas artis mnemonicae genuinae: augmentum cognitionis, eoque perfectio facultatis cognoscitivae seu intellectus, adiuvatur. Sed quidquid intellectum reddit perfectiorem, illud eundem emendat (§. III.): unde voluntatis imperium in imaginationem, quatenus per regulas artis mnemonicae genuinae dirigitur, facit ad emendationem intellectus.*

§. LXVI.

v) in
memoriani.

Imperium voluntatis, libere agentis, in intellectum, quod memoriae actus respicit, ab imaginatione dependet, quatenus a libera voluntatis destinatione determinatur (§. LXIII. sq.): nam recognitio cogitationum a variatione idearum sociarum dependet (conf. Excell. Praesid. Metaph. §. DC.), quas subministrat imaginatio (§. XXI.), eoque id, quod imaginationem in operationibus suis determinat, illud quoque est ratio reco-



recognitionis cogitationum, eoque memoriam determinat in operatione sua.

COROLL. Quidquid ergo valet de memoria generatim, quod scilicet in actibus suis determinetur ab imaginatione, illud quoque valet de memoriae emendatione.

§. LXVII.

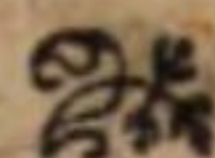
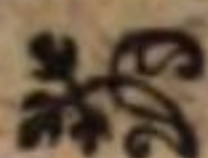
Ingenium, quod ad promptitudinem, a viuacitate ac extensione imaginationis dependet; quod ad subtilitatem a subtilitate abstractionis: *imperium igitur voluntatis in intellectum, quatenus regulis mnemonicis conformiter determinat imaginationem, ut ad viuacitatem atque vastitatem adspiret, eoque emendetur, eatenus quoque ad ingenium pertinet emendandum; de subtilitate ingenii postea videbimus.*

d) in
ingenium.

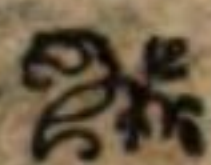
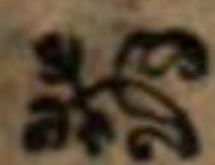
§. LXVIII.

Actus abstrahendi inuoluit attentionem atque ab actu abstrahendi operationes reliquae intellectus, stricte dicti seu facultatis distincte cogitandi, dependent. Vnde imperium, quod voluntati in intellectum, respectu actus abstrahendi, adferitur, illud eidem competit quoque respectu reliquarum intellectus, stricte dicti, operationum,

s) in stricte
dictum
intellectum.



vt adeo formatio idearum distinctarum, iudicio-
rum atque ratiociniorum hinc aestimari queat,
quatenus in eam se exerit voluntatis imperium:
nec non ingenii subtilitas (§. praeced.). *Quodsi*
ergo de actu abstrahendi probetur, eundem a vo-
luntate, quatenus libere agit, dependere: eo ipso
reliquas quoque intellectus, stricte dicti, opera-
tiones non respuere voluntatis imperium, cui-
etum erit. Iam in abstrahendi actu conatus ani-
mae tendit ad distincte exprimendas et conser-
uandas perceptiones, vt adpercipi, ope ingenii,
earumdem conuenientiae, in minutissimis quo-
que, atque tum, ope vocis aut alterius symboli,
illa, in quibus conueniunt perceptiones plures,
mente separari queant (§. XXV.). Quum ergo
conatus animae, quo exprimit et conseruat ope-
ra destinata perceptiones atque adperceptas ea-
rumdem conuenientias separatim, ope symboli
cuiusdam, cogitat, sit adpetitio, in stricto signi-
ficatu (§. XXXVIII.), itemque actus abstrahen-
di inferat plenam spontaneitatem seu libertatem
(§. XXVIII. sqq.): *voluntas, quatenus agit libe-*
re, plane determinat actum abstrahendi, eoque
in intellectum, quatenus abstrahit, exercet im-
peri-



perium. Ut adeo in formatione abstractarum idearum, iudiciorum aut ratiociniorum, itemque in comparationem idearum, quatenus quoque ad ingenii spectat subtilitatem, influat voluntatis imperium, libere determinatum.

§. LXVIII.

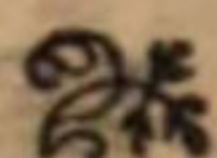
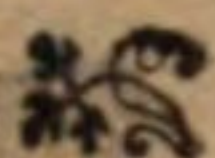
Intellectui, quatenus ad distinctam contendit cognitionem, regulae sunt a Deo praescriptae, quas tradit Logica stricte dicta, prout ab arte observandi, experimentandi atque mnemonica distinguitur. *Quodsi ergo imperium voluntatis in intellectum, stricte dictum, secundum regulas logicas exercetur: tum intellectus, per cognitionis abstractae et vniuersalis verae augmentum, extensivum atque intensivum, emendatur.*

Atque
in huius
emendationem.

§. LXX.

Anima ad perceptiones praeuissas producendas et continuandas excitatur per voluptatem, quae oritur ex perfectione, in illa perceptione praeuissa adpercepta (§. XLI. sqq.). Quod si vero perfectio illa est vera atque per ordinem sapientiae diuinae determinatur, ut τὸ θεῖον modo placeat: tum voluptas illa est durabilis (§.

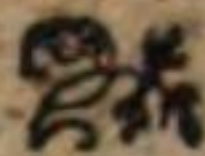
Imperium
hoc
voluntatis,
ex voluptate
durabili
determinatum,
vergit
in salutem
mundi
publicam.



XXXII. sq.), eoque conatum adpetitionis dirigit ordini sapientiae diuinae conformiter, ut tendat ad perfectiones in statu perceptionum promouendas. Quapropter *adpetitio*, in perceptionem praeuisam tendens atque *ex voluptate durabili orta*, praestat imperium voluntatis in intellectum, quod promouet bonum mundi publicum, i. e. gloriam Dei atque felicitatem rationalium creaturarum.

COROLL. Ordo sapientiae diuinae in perceptione mundi idealis praeuisa adpercipi potest ab anima vel confuse vel distincte. Ordo sapientiae diuinae semper ducit ad bonum mundi publicum (§. XXXXIII.): sive igitur *confuse* sive *distincte* adpercipiatur ille ordo sapientiae diuinae, orta hinc voluptas determinat nouam adpetitionem, eoque *imperium voluntatis in intellectum praestat*, quod inseruit bono mundi publico.

SCHOL. Hoc imperium voluntatis in intellectum, quod a voluptate durabili determinatur ad bonum mundi publicum, exerceri ab anima, in auxilium vocato imperio, quod adfectat in res externas, facile patet ex superioribus (§. XXXXVI. sqq.). Quod quoniam pro temperamentorum diuersitate administratur (§. XXXXVIII. sqq.): determinate hic explicari posset, qua ratione imperium voluntatis in intellectum, libere atque ordini sapientiae diuinae conformiter administratum, dirigi possit ad temperamento-

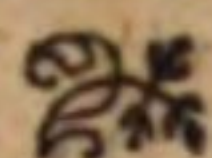
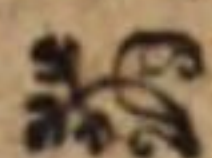


rum emendationem, vt ex temperamentis naturalibus fiant moralia, quae bono mundi publico sunt accommodata. *Sed* temporis et plagularum angustiae id prohibent in praesentia atque facile id est negotium cui-libet, si ex principiis, a me positis ista velit determinate enunciare.

§. LXXI.

Quatenus imperium voluntatis in intellectum libere exercetur eatenus per attentionem, reflexionem, comparationem, abstractionem aliosque hinc dependentes actus intellectus, stricte dicti, ad declarandum perceptionum seu mundi idealis statum tendit (conf. §. LX. sqq. XXX. sqq.). Vnde *imperium illud inseruire potest perceptionum claritati promouendae augendaeque*. Sed nisi perceptionum claritas ordini sapientiae diuinae sit consentanea, non promouere potest bonum mundi publicum, sed eidem contrariatur (§. XXXIII. sqq.): quare *imperium voluntatis in intellectum, in euehendis ad claritatem perceptionibus, per voluptatem durabilem erit determinandum libere*, eoque ordini sapientiae diuinae conformiter exercendum, *si salus mundi publica hinc promoueri debeat*.

Quando
inseruiat
saluti
mundi
publicae
in
declarandis
per-
ceptionibus.

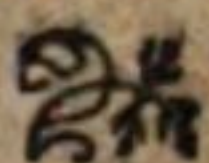


COROLL. Quodsi imperium illud sic administratur, ut τὸ θεῖον quidem in mundo ideali, ope claritatis, quam praestat in perceptionibus illud imperium, adpercipere queat anima, sed non tam viuide, quam illud, quod aberrat ab ordine sapientiae diuinae, seu τὸ θεῖον est contrarium: tum obtinet illud tritum, *video meliora proboque, sed deteriora sequor.*

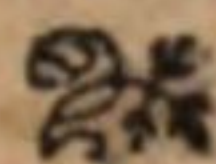
§. LXXIII.

An
voluntas
intellectui
imperet
adsensum.

Adsensus praebetur cognitioni, si eadem pro vera agnoscitur. *Cognitio* est vel *abstracta* et vniuersalis, vel *singularis* seu indiuiduorum: *ILLIVS veritas* requirit tantum *possibilitatem obiectorum*, quae repraesentantur; *HVIVS autem veritas infert* non tantum possibilitatem, sed *existentiam quoque*. *Possibilitas* quidem vltimato per internam sensationem, quae in principio contradictionis symbolice et vniuersaliter exprimitur, *innotescit*, sed proxime perspicitur quoque ex nexu cognitionis cuiuspiam cum alia cognitione, cuius veritas innotuit iamdum, i. e. per demonstrationem. *Existentia* nonnisi per operationes se prodit, atque hae nonnisi sensu perceptae adpercipi possunt: unde *rei existentia innotescit modo per experientiam*: siue illa habeatur
ex



ex perceptionibus immediatis, siue ex mediatis; siue sit propria siue aliena, quae tamen testimonio nititur fide digno. *Quidquid igitur intuitionem possibilitatis obiectorum repraesentatorum aut perspicientiam nexus veritatum promouet, illud ad sensum determinat in cognitione abstracta: item quidquid opportunitatem praestat, operationes rerum externarum percipiendi, atque ad percipiendi, nec non ex immediatis perceptionibus mediatas in claras seu immediatas, per ratiocinia, mutandi aut testimonii fidem stabiliendi, illud ad sensum determinat in cognitione singulari, ratione existentiae.* Sed utrobique illi actus, qui a facultate adpetitiua, quatenus libere agit, proficiuntur, omne ferunt punctum. Nam per attentionem, reflexionem, comparisonem, abstractionem et per eos actus, qui hinc dependent, ad maiorem claritatem euehuntur perceptiones, in quo cogitationum statu et *intuitio possibilitatis obiectorum repraesentatorum et perspicientia nexus veritatum promouetur: itemque opportunitas praestari potest rerum externarum operationes percipiendi, quatenus imperium exercet anima in res externas per libertatem suam (§. XXXXVII. sqq.), nec non perceptiones mediatas in immediatas conuertendi, ope ratiociniorum, atque testimonii fidem stabiliendi.* Quum ergo attentione,



tio, reflexio, comparatio, abstractio, actusque intellectus, stricte dicti, reliqui determinantur per imperium voluntatis liberum in intellectum (§. LXII. sqq.): *imperium exercet voluntas in intellectum, ratione eorum, quae praeparant intellectum ad adsensum*; eoque certo respectu dici potest, *quod voluntas imperet intellectui adsensum*, non immediate, sed mediate.

COROLL. I. Omnis voluntatis conatus, qui actus intellectus, quibus clarior viuidiorque fit obiectorum perceptio, determinat, eos praestat animae status, quibus adsensus promouetur: per consequens *voluptas, ex obiecto repraesentato oriunda in anima*, quae facit ad intellectus, stricte dicti, operationes excitandas, eo quoque valet, *ut intellectui voluntas imperare possit adsensum*.

COROLL. II. *Voluptas igitur, quam anima, per operationes superioris gratiae, percipit ex oeconomia salutis, etiam obscure aut confuse cognita, adiuuare potest eum animae statum, quo voluntas intellectui adsensum imperat.*

SCHOL. Quae hic nimis stricte ac per saltus dicta sunt, dilucide ac determinate possent enunciari: sed in hoc plagularum numero subsistendum atque huius dissertationis filum erit abrumpendum. Quod non satis determinate hic dicitur, facile ex positis principiis dilucide magis explicari poterit.

F I N I S.



VIRO SUMME REVERENDO
IOANNI HENRICO ZORNIO

CONSISTORII PAPPENHEIMENSIS ADSESSORI GRAVISSIMO

SENIORI ATQVE ECCLESIAE FIDELISSIMO

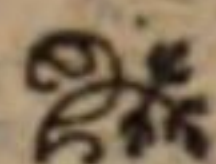
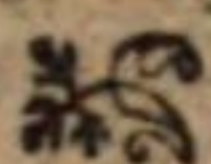
FAVORI AESTVMATISSIMO

S. P. D.

IO. PETR. REVSCH.



Filius, quem mihi commendasti, bonis literis in nostra Salana excolendum, votis et expectationi TVAE, VIR amicissime, respondere, TIBI mihi gratulor ex animo. Quod enim esse potest argumentum magis opportunum gratulandi, quam Filii bene morati curriculum academicum feliciter ad finem perductum. Sic apud nos vitam instituit Gottlibius TVVS, ut diligentiam in studiis litterarum virtutesque reliquas in moribus exprimeret adcuratissime. Fructus hinc non poenitendos eum percepisse, ut Patriae et Ecclesiae commodis queat inservire, plane confido. Quo virtutis quoque amore stimulatus quum vitae, in nostra academia laudabi-

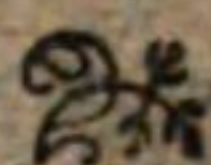


dabiliter transactae, coronidem vellet imponere atque sub meo praesidio dissertationem et elaborare et ventilare in animum induceret: lubens hanc occasionem conatus promouendi egregios arripui, speroque fore, vt materia hinc TIBI laetandi subministraretur vberrima. Testes enim sunt omnes aequi velitationum academicarum iudices, quod pulchre steterit Filius TVVS in defendendis thesibus contra obiectiones acutissimorum opponentium, ingeniique promptitudinem luculento satis specimine ostenderit. Vt vero gaudium hoc sit solidum perpetuumque, NVMEN supremum TIBI, VIR summe reuerende, Filioque firmam largiatur valetudinem atque res omnes fluere in posterum iubeat sine offensione secundas. Vale mihi que porro faue. Dabam lenae d. II. Decembr. A. O. R. CIO ID CCXLVII.

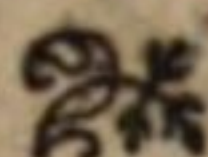
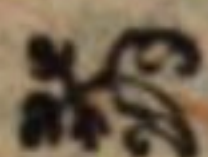


CLARISSIMO
HUIUS DISSERTATIONIS
AVCTORI
IO. GOTTL. ZORNIO
S. P. D.
CAROLVS GOTTHELF MVLLERVS
P. P.

Laudibus Tuis, quas mereris, excitatus, et TIBI et scientiis, quae honorificis TE nunc condecorant nominibus, de parta gratulari debeo gloria. Ea enim est scien-



scientiarum indoles, vt insignes, quas pararunt cultoribus suis, laudes, et sibi iterum, in proprii augmentum honoris, vindicent: quemadmodum fontis limpidissimi famam crescere animaduertimus, si potu salutare languidas bibentium vires recreauit imo restaurauit. Mihi quoque in T V A laude depraedicare licet fontem sapientiae, quem scientiae auido T I B I liberaliter aperuerunt, vt ad satietatem vsque ex eo haurire potueris. Dulcedine deliciarum, quas fundit, abreptus, illud statim cupiebas consilii, qui scientiis in animam T V A M plane deferres imperium. Obsequio tali, quod omnis est auctor felicitatis. Ipse nunc nactus es imperium in omnibus veritatum regnis; quo eminens praeiudiciorum impetus omnium atque sensuum; pariter ac ingenii infelicis, profligare et eludere potes insidias. Vtinam omnes, qui sacris literis sua dederunt nomina, de eiusmodi imperio gloriari possent! Non enim, sicuti, rerum terrenarum reliquarum imperium, coelestibus in animam praecludit viam; sed potius aditum illis faciliat, atque offert ipsis et concedit imperium, non diuisum, sed summum. Ita ex T V I S praerogatiuis elucet efficax scientiae pulcritudo et diues liberalitas. Agedum; V I R clarissime! et laude T V A, quam tueris, et de qua T I B I laetus gratulor, plures allice, qui, T V O incitati exemplo, simile scientiis in se largiuntur imperium, vt summum ab ipsis consequantur, quo T V superbis! Dab. Ienae d. II. Dec. A. R. S. MDCCXXXVII.



VIRO CLARISSIMO,
AVCTORI ET RESPONDENTI

DOCTISSIMO,

FAVORI ET AMICO AESTVMATISSIMO

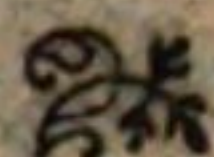
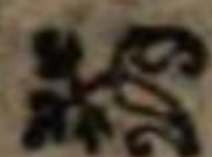
S. P. D.

O P P O N E N S

M. IACOBVS GVILIELMVS BLAVFVS.

ORDIN. PHILOS. ADIVNCT.

Laudem, sapientiae, quam Tullius maximam esse sapi-
enter statuit, TVAM facis. Ad augendum ingenii
cultum huc te contulisti olim, nunc scientia virtuteque
mactus discessurus es a nobis, et relicturus hoc bonarum
artium domicilium. Ante abitum tamen publicae luci
exponis hanc dissertationem, in qua eruditio TVA ex
omnibus partibus sese ostendit. Ego vero gratulor ex
animo de hoc illustri specimine TIBI idem edenti, sum-
me Venerabili PARENTI, cuius vestigia premis. Gau-
deo, quod ANTISTES SPECTATISSIMVS HIC,
QVEM DEVS ecclesiae et orbi erudito quam diutissime
praestet saluum! FILIVM cognitione DIVINARVM et
humanarum literarum probe imbutum, et honoribus am-
plissimis mox capeffendis dignissimum, haecenus ab IP-
so desideratissimum, oculis iterum SVIS vsurpare pos-
sit. Gaudeo, quod TV, CLARISSIME AVCTOR, stu-
diis Academicis nulla calamitate interruptis feliciter fi-
nem



nem imposueris. Gaudeo, quod ego, qui TE adamo,
TIBI auditori meo in Philologicis Exegeticisque dili-
gentissimo, optimoque, opponendo mentem meam ab
omni fuco alienam potuerim non solum significare, sed
etiam declarare. Quod superest, rogo TE, Amice, vt
hanc meam amicitiam, qua TE semper prosequutus sum,
alta mente repostam esse digneris; TE autem, DEVS op-
tume maxume! vt hunc patriae

*reddas incolumem precor
et serues animae dimidium meae!*

HORAT.

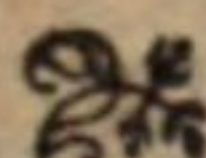
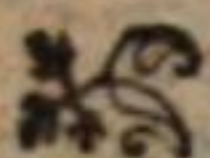
Dab. d. 11. Decembr. a. r. s.

clō lō cc xxxvii.



Des Ansehns blindes Vorurtheil
Verabscheut billig ein Gelehrter;
Die Wahrheit ist dafür nicht feil;
Dies denkt und glaubt nur ein Verkehrter.
Liegt gleich die halb gelehrte Welt
An dieser Seuche krank darnieder:
So sieht doch von Vernünftgen jeder,
Daß es die Probe nirgends hält.

Doch, Freund! von Dir behaupt ichs fast,
Daß, was Du sagst, als Wahrheit gelte,



Weil Du auf Grund gebauet hast.
 Wer ist es der mich hierum schelte?
 Die Wahrheit steht auf ihrem Grund;
 Wer sie nicht nur; auch ihn erkennet,
 Der ist es, den glaubwürdig nennet,
 Und dies mit Recht, der Weisen Mund.

Und so beherrscht mir den Verstand
 Bey deiner Schrift nicht nur mein Wille;
 Auch Deiner hat die Oberhand;
 Denn hier ist Gründlichkeit die Fülle.
 Du willst; und sie gilt ewiglich;
 Ganz recht; sie hat ächt Lob verdienet,
 Und Du durch sie; Dein Glück grünet;
 Es grüne stets; nur liebe mich.

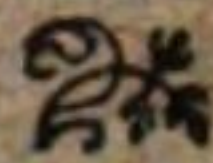
Dem Wohl Edlen und Wohlgel. Herren Respondenten
 bezeugte dierdurch seine Ergebenheit Dessen verpflich-
 tetster Diener

Ehregott Nikolaus Bagge,
 aus Gothenburg in Schweden
 Der H. G. B. Besl. und der teutschen Gesellschaft
 in Jena ordentliches Mitglied
 Opponens.



Freund! würdigst Du mich deiner Liebe:
 So tadle nicht die schwachen Triebe,
 Die mich zu Deinen Ruhm erhit.

Fleiß,



Fleiß, Wissen, Redlichkeit und Tugend,
Die sind es, die schon Deine Jugend
Im überflüssigen Maas besitzt.
Heut legst Du wieder eine Probe
Von Deinen seltenen Gaben dar;
Ich will daß Dich ein besserer lobe.
Wenn ich nur Deine Gunst erfahr.
O! daß noch spät die künftigen Zeiten,
So, wie noch jetzt, Dir das schönste Glück bereiten.

Hiedurch wünschte zu der rühmlichen Bemühung
des geehrtesten Herrn Respondenten ergebenst Glück,
und erbat sich dessen beständig geneigtes Andenken

Desselben

Ergebenster Freund und Diener

Johann Michael Schmidt
aus Lübeck

der H. G. G. Besliffener.



VIRO

CLARISSIMO DOCTISSIMO

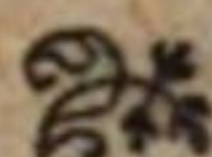
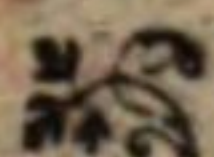
I. G. ZORNIO

AVCTORI RESPONDENTI

S. P. D.

GE. LVDOVICVS GVIL. FREYER.

Non possum, AMICE SVAVISSIME, quin, qua ani-
mus meus perfunditur laetitia, de eruditionis TVAE
exqui-



exquisite documentum, ut haud fallaci ingenii TVI
dexteritatis signo, publice TIBI declarem; eo minus
eam TIBI celare possum, quo maior assidue familia-
ritatis sit usus, qui animos nostros indissolubili quasi co-
pulavit vinculo. Agedum industriae patriae sectator
strenue, omnes TVOS intende nervos, ut, cuius vestigiis
maxima cum cura hucusque institisti, PATRIS SUM-
ME REVERENDI honorem atque famam mox etiam
adipiscaris. Gratulor interim TIBI de operarum TVA-
RUM academicarum specimine, summa elaborato per-
spicacitate, atque perfectionum TVARUM, quibus or-
natus patrios salutas lares, maius indies incrementum
tota TIBI adprecior cogitatione. Vale hisce et res
TVAS numquam non feliciter age. Dab. Ienae
d. II. Decembr. M DCC XXXVII.

Corrigenda.

§. LXXIII. Coroll. 1. lin. 3. *determinat* eos leg. *determinat*, eos praestat.
lin. 6. *evitandas* leg. *excitandas*.



Reusch, Johann Peter / Zorn, Johann Gottlieb / Müller, Carl Gotthelf

Dissertatio Philosophica De Imperio Volvntatis In Intellectvm Speciatim
Ratione Emendationis Ex Natvra Animae Dedvcto

lenae [1747]

4 Diss. 674#Beibd.4

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10661768-2

VD18 15074218